

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Filip Tetera

**Posouzení úvěruschopnosti spotřebitele
v insolvenčním řízení**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Miroslav Sedláček, Ph.D., LL.M.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 8. 3. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 153 779 znaků včetně mezer.

.....

Filip Tetera

V Ostravě dne 8. 3. 2023

Poděkování:

Chtěl bych na tomto místě poděkovat panu JUDr. Miroslavu Sedláčkovi, Ph.D., LL.M. za odborné vedení a za velmi cenné rady a připomínky, poskytnuté při zpracování mé diplomové práce. Děkuji svým rodičům za jejich kontinuální podporu a trpělivost, a to nejen během celého mého studia, ale také při tvorbě této práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Vymezení základních pojmů.....	4
1.1 Spotřebitel.....	4
1.2 Smlouva o úvěru.....	5
1.3 Spotřebitelský úvěr.....	6
1.4 Poskytovatelé spotřebitelských úvěrů.....	7
2 Insolvenční řízení.....	10
2.1 Úvodem o insolvenčním řízení.....	10
2.2 Způsoby řešení dlužníkovy úpadku.....	11
2.3 Řešení úpadku oddlužením.....	12
2.4 Vliv oddlužovací novely na oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty.....	14
3 Vývoj právní úpravy v oblasti poskytování spotřebitelských úvěrů.....	16
3.1 Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru (účinný od 1. 1. 2002 do 31. 12. 2010).....	16
3.2 Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru (účinný od 1. 1. 2011 do 31. 11. 2016)...	18
3.3 Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (účinný od 1. 12. 2016 dosud).....	21
4 Posouzení úvěruschopnosti spotřebitele v insolvenčním řízení.....	25
4.1 Úvodem k dělení pohledávek v insolvenčním řízení dle způsobu jejich uplatnění.....	25
4.1.1 Pohledávka vykonatelná a pohledávka nevykonatelná.....	27
4.1.2 Pohledávka zajištěná.....	28
4.1.3 Pohledávka podřízená.....	28
4.2 Přihláška pohledávky věřitele z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru do insolvenčního řízení	29
4.3 Náležitosti přihlášky pohledávky.....	30
4.4 Přezkumná činnost insolvenčního správce.....	32
4.4.1 Formální přezkum přihlášky pohledávky.....	32
4.4.1.1 Nedostatky přihlášky pohledávky řešené neformální komunikací insolvenčního správce s věřitelem směřující k předcházení sporu.....	33
4.4.1.2 Vady přihlášky pohledávky odstraňované kvalifikovanou výzvou insolvenčního správce podle ustanovení § 188 odst. 2 insolvenčního zákona.....	34
4.4.2 Věcný přezkum přihlášky pohledávky insolvenčním správcem ve vztahu k prokázání posouzení úvěruschopnosti věřitelem.....	35
4.5 Povinnosti poskytovatele spotřebitelského úvěru při posouzení úvěruschopnosti spotřebitele	37
4.5.1 Povinnosti poskytovatele spotřebitelského úvěru při prověřování aktivní stránky poměrů spotřebitele.....	39

4.5.2	Povinnosti poskytovatele spotřebitelského úvěru při prověřování pasivní stránky poměrů spotřebitele.....	40
4.6	Důsledky nesplnění povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele při přezkoumávání pohledávky v insolvenčním řízení	41
4.6.1	Popření pohledávky insolvenčním správcem.....	42
4.6.1.1	Popření pravosti nebo výše nevykonatelné pohledávky insolvenčním správcem.....	43
4.6.1.2	Popření pravosti nebo výše vykonatelné pohledávky insolvenčním správcem	45
4.6.1.3	Problematika neplatných rozhodčích doložek v kontextu popření vykonatelné pohledávky insolvenčním správcem	49
4.6.1.3.1	Neplatná rozhodčí doložka a pohledávka z titulu spotřebitelského úvěru přihlášená jako vykonatelná na základě rozhodčího nálezu.....	50
4.6.1.3.2	K neplatným rozhodčím doložkám uplatněným před 11. 5. 2011	51
4.6.1.3.3	K neplatným rozhodčím doložkám uplatněným vědomě po 11. 5. 2011.....	51
4.6.1.3.4	Jak při přezkumné činnosti insolvenčního správce naložit s vykonatelnou pohledávkou přiznanou rozhodčím nálezem, jenž byl vydán na základě neplatné rozhodčí doložky? 52	
4.6.1.4	Popření pořadí pohledávky insolvenčním správcem.....	53
4.7	Důsledky popření pohledávky insolvenčním správcem z důvodu neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru pro nesplnění povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele	54
4.7.1	Důsledky popření pravosti, výše nebo pořadí nevykonatelné pohledávky insolvenčním správcem z důvodu neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru pro nesplnění povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele	54
4.7.2	Důsledky popření pravosti, výše nebo pořadí vykonatelné pohledávky insolvenčním správcem z důvodu neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru pro nesplnění povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele	55
4.8	Pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru přihlašované do insolvenčního řízení (statistická data získaná na základě veřejně dostupných informací v insolvenčním rejstříku)	56
4.8.1	Popis zvoleného procesu získávání statistických dat	56
4.8.2	Závěry, které vyplývají ze získaných statistických dat.....	58
4.9	Srovnání s přezkoumáváním posouzení úvěruschopnosti v soudním řízení.....	62
5	Úvahy de lege ferenda.....	63
	Závěr	65
	Seznam použitých zkratk	67
	Seznam použitých zdrojů.....	69
	Seznam grafů	73
	Abstrakt.....	74
	Abstract.....	76

Úvod

Ve fungující ekonomice státu hrají neodmyslitelnou roli banky a další finanční instituce. Prostřednictvím peněžitých zápůjček a úvěrů jsou poskytovány peněžní prostředky občanům, fyzickým osobám i osobám právnickým, čímž finanční instituce generují vlastní zisk, stejně jako prostředky ke zhodnocení klientských vkladů. Touto cestou se do státní ekonomiky dostává množství peněz, což podporuje její stabilitu a růst. S každou smlouvou, kterou jsou dlužníkovi dočasně poskytovány peněžní prostředky a věřiteli oproti tomu náleží právo na jejich vrácení, obvykle včetně sjednaného úroku (pro účely této práce se jedná zejména o smlouvy o spotřebitelských úvěrech), je spojeno riziko, že dlužník peněžní prostředky splácet nebude. Příčiny se mohou různit. Dlužník se v této situaci může ocitnout vlivem nenadálé obtížné životní situace (ztráta zaměstnání, neočekávané nutné výdaje, rozvod, nemoc atd.), lehkomyšlného a neuváženého přístupu k zadlužování nebo může dokonce smlouvu uzavřít s úmyslem zapůjčené prostředky nevrátit¹.

Stát za pomoci rozličných nástrojů usiluje o omezení předluženosti svých občanů. Jedním z takových nástrojů je právě pro tuto práci klíčová, zákonem o spotřebitelském úvěru stanovená povinnost věřitele posoudit před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru spotřebitelovu kredibilitu, tedy jeho schopnost daný úvěr splácet. Výše zmíněná povinnost v praxi znamená to, že pokud věřitel tuto kontrolu náležitě provede a zjistí, že spotřebitel měsíčně nedisponuje tolika peněžními prostředky, aby byl schopen úvěr splácet, nesmí takovému spotřebiteli daný úvěr poskytnout.

I přes snahu zákonodárců se však někteří dlužníci ocitají v situaci, kdy své závazky splácet nedokážou a dostávají se do prodlení. Věřitelům tak mnohdy nezbývá, než se domáhat svých práv v nalézacím řízení a následně své pohledávky vymáhat prostřednictvím soudního výkonu rozhodnutí či exekuce. Alternativně se věřitelé mohou rozhodnout, a to i před zahájením nalézacího řízení, situaci řešit v insolvenčním řízení. Zde nastává riziko škodlivého, ba i nezákonného² chování dlužníků, kteří v kritické situaci, neschopni plnit své peněžité pohledávky, mohou přejít do tzv. „šedé zóny ekonomiky“. Ve snaze zabránit efektivnímu

¹ Čímž může naplnit skutkovou podstatu trestného činu podvodu dle ustanovení § 209 odst. 1 trestního zákoníku.

² K pojmu nelegální práce srov. ustanovení § 5 písm. e) zákona o zaměstnanosti. Fyzické osobě, která vykonává nelegální práci může být dle ustanovení § 139 odst. 3, písm. c) uložena pokuta až ve výši 100 000 Kč.

provádění exekuce formou srážek ze mzdy³ může být jejich tvrzený příjem účelově nastaven na výši v exekuci nepostižitelnou a zbývající část mzdy jim pak může být vyplácena „na černo“⁴. Alternativně mohou usilovat o to, být vedeni jako uchazeči o zaměstnání na úřadu práce a současně získávat peněžní prostředky mimo pracovněprávní nebo obdobný vztah⁵. Z takovýchto „pro stát neviditelných“ příjmů není odváděna ani daň z příjmu, ani nejsou odváděny odvody na sociální a zdravotní pojištění. Výsledkem výše popsaného je závadný stav, kdy takoví dlužníci maří provádění výkonu rozhodnutí a současně zatěžují sociální systém státu tím, že z něj odčerpávají finanční prostředky a zároveň do něj ničím nepřispívají.

Tento stav z výše popsaných důvodů zajisté není pro stát žádoucí a je v jeho zájmu jej eliminovat. Stát proto nabízí všem dlužníkům projít insolvenčním řízením za podmínek stanovených zákonem, na jehož konci mohou být od hrazení značné části svých dluhů osvobozeni a budou se moci zařadit zpět do společnosti jako ekonomicky aktivní jedinci. Smyslem zákonné povinnosti poskytovatelů – tedy posoudit před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru úvěruschopnost spotřebitele – je mimo zcela zjevné a primární ochrany spotřebitelů před nepřiměřeným zadlužováním a ochrany společnosti jako celku také v konečném důsledku ochrana investic poskytovatelů. Mělo by totiž být také jejich zájmem, aby jimi poskytnuté prostředky byly dlužníky řádně spláceny. V opačném případě se celý proces navrácení prostředků komplikuje nejen organizačně a finančně, ale také se postupně (tím spíše vlivem insolvenčního řízení dotyčného spotřebitele) snižuje šance na úplné uhrazení dluhu.

K aktuálnosti této práce přispívá fakt, že v insolvenčních řízeních, ve kterých je dlužníkův úpadek řešen formou oddlužení, tvoří valnou většinu závazků spotřebitelů v pozici dlužníků právě závazky ze smluv o spotřebitelském úvěru. Podstatnou povinností insolvenčního správce v rámci insolvenčního řízení dlužníka je přezkoumat přihlášené pohledávky a zjistit, zda věřitel náležitě splnil svou povinnost posoudit před poskytnutím spotřebitelského úvěru úvěruschopnost spotřebitele. Pakliže je zjištěno, že věřitel této povinnosti nedostál, plynou z toho pro osud takové pohledávky v insolvenčním řízení nepříznivé následky⁶. Potřeba stále dokonalejší a efektivnější právní úpravy této oblasti je

³ Ve smyslu ustanovení § 276 an. občanského soudního řádu.

⁴ „Nezabavitelné minimum“ je závislé na výši normativních nákladů na bydlení a životního minima. Od 1. 1. 2023 činí základní nezabavitelná část mzdy 13 638 Kč.

⁵ K příjmům povinného, z nichž lze provádět srážky ze mzdy, srov. ustanovení § 299 občanského soudního řádu.

⁶ Srov. podkapitoly 4.6 a 4.7.

aktuálním zájmem zákonodárce. To lze demonstrovat na počtu změn v příslušné právní úpravě. Od roku 2002, kdy nabyl účinnosti zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, prošla tato úprava několika novelizacemi.

Autor v této práci popíše a porovná jednotlivé zákony týkající se poskytování spotřebitelských úvěrů, jelikož právě ty se věnují povinnosti poskytovatelů posoudit úvěruschopnost spotřebitele. Už z názvu této práce vyplývá, že jejím cílem není obsáhnout a popisovat insolvenční řízení v celé jeho šíři, ale pouze v souvislostech s přezkumnou činností insolvenčního správce ve vztahu na povinnost poskytovatelů spotřebitelského úvěru posoudit úvěruschopnost spotřebitele. Autor v práci dále vyjasní, jak by měl ve světle aktuální judikatury vypadat samotný proces posouzení úvěruschopnosti spotřebitele věřitelem. Pokud autor zmiňuje některé další instituty insolvenčního zákona, činí tak pouze pro doplnění základního kontextu této práce. Dílčím cílem práce je popsat základní činnosti insolvenčního správce při přezkumné činnosti u pohledávek ze smluv o spotřebitelském úvěru a upozornit na aktuální a podstatné související otázky ve světle příslušné judikatury. Autor také provede statistický výstup, který se týká problematiky posuzování úvěruschopnosti spotřebitele, a poukáže na důležité zjištěné skutečnosti, přičemž tato data budou postavena na informacích zveřejněných v insolvenčním rejstříku.

1 Vymezení základních pojmů

1.1 Spotřebitel

Pojem spotřebitel je užíván vícero právními předpisy⁷, avšak ne vždy je daným předpisem také definován.⁸ Vzhledem k prolínání veřejného a soukromého práva spadajícího do zkoumání této práce je vhodné také odlišit soukromoprávní a veřejnoprávní definici spotřebitele. Soukromoprávní definice spotřebitele, nacházející se v ustanovení § 419 občanského zákoníku, zní: „*Spotřebitelem je každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.*“⁹ Z důvodu zákonodárcem zvoleného zařazení ustanovení o spotřebiteli do obecné části občanského zákoníku lze výše citovanou definici spotřebitele vnímat jako generální ve vztahu k celému právnímu řádu a další definice spotřebitele pak jako definice speciální.¹⁰ Veřejnoprávní definice, obsažená v ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) zákona o ochraně spotřebitele, říká: „*Spotřebitelem [se rozumí] fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.*“ Autor práce se domnívá, že definici v zákoně o ochraně spotřebitele můžeme označit za významově širší, jelikož v ní nenacházíme požadavek aktivního jednání spotřebitele, jako tomu je v případě definice v občanském zákoníku.

Mimo ochrany poskytované spotřebiteli jednotlivými zákony¹¹, tedy obecné ochrany spotřebitele, požívá spotřebitel ve vztazích s podnikatelem ochrany jako slabší strana ve smyslu ustanovení § 433 OZ. Zásadně na něj totiž dopadá vyvratitelná domněnka formulovaná v ustanovení § 433 odst. 2 OZ: „*Má se za to, že slabší stranou je vždy osoba, která vůči podnikateli v hospodářském styku vystupuje mimo souvislost s vlastním podnikáním.*“¹² Je nutné rozlišovat mezi pojmy spotřebitel a slabší strana, jelikož se nejedná o synonyma. Neplatí totiž, že každý, kdo je slabší stranou, je také současně nutně spotřebitelem. Projevy ochrany

⁷ Nad rámec právních předpisů zmíněných níže v tomto odstavci pak např. zákonem o cenách nebo zákonem o živnostenském podnikání.

⁸ HULMÁK, Milan. Komentář k ustanovení § 419 OZ. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Velké komentáře, 2296 s., s. 1316.

⁹ Z čehož vyplývá, že spotřebitelem může být pouze fyzická osoba.

¹⁰ ONDŘEJ, Jan a kol. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty*. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty, 384 s., s. 13.

¹¹ Např. zákonem o České obchodní inspekci nebo zákonem o ochraně hospodářské soutěže.

¹² HULMÁK, Milan. Komentář k ustanovení § 419 OZ. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Op. cit., s. 1317.

slabší strany nalézáme například v ustanoveních § 1793 an. nebo § 1796 OZ. Ochrana spotřebitele je v našem právním řádu nezbytná z důvodu zájmu o narovnání spotřebitelova slabšího postavení ve vztazích s podnikatelem (profesionálem), a to zejména co do informovanosti, zkušenosti nebo také pro ekonomickou a personální převahu na straně podnikatele. Z důvodu zaměření této práce se v částech pojednávajících o oddlužení hovoří o dlužníku právě jako o dlužníku spotřebiteli.

1.2 Smlouva o úvěru

Smlouva o úvěru je jako samostatný smluvní typ v současné právní úpravě vymezena v části čtvrté občanského zákoníku. Ustanovení § 2395 OZ stanoví, že „*smlouvou o úvěru se úvěrující zavazuje, že úvěrovanému poskytne na jeho požádání a v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a úvěrovaný se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky*“. Samotné zařazení do tohoto právního předpisu představuje jednu ze změn, jež přineslo přijetí občanského zákoníku účinného od 1. 1. 2014. V době před jeho účinností byl úvěr zařazen v rámci systematiky obchodního zákoníku, konkrétně do ustanovení § 497 an. K porovnání obou úprav lze poznamenat, že ač důvodová zpráva k občanskému zákoníku uvádí, že „*návrh ustanovení o smlouvě o úvěru je s drobnými úpravami převzat z platného obchodního zákoníku (§ 497 a násl.)*“ a že „*v ostatním se dosavadní úprava až na drobné stylistické zásahy nemění*“¹³, prošla úprava smlouvy o úvěru proměnou co do počtu ustanovení, která jí jsou občanským zákoníkem věnována. Některá ustanovení byla bez náhrady vypuštěna, například ustanovení § 499 ObchZ. Jiná (jako ustanovení § 502 ObchZ) byla v rámci systematiky občanského zákoníku zařazena do části čtvrté, hlavy I „Všeobecná ustanovení o závazcích“, v tomto případě do ustanovení § 1802 a § 1803 OZ, důsledkem čehož byla úprava smlouvy o úvěru v občanském zákoníku oproti té v obchodním zákoníku omezena z původních 11 ustanovení na nyníšších 6.¹⁴

Úvěrem se rozumí závazkový právní vztah mezi poskytovatelem úvěru (úvěrujícím) a příjemcem úvěru (úvěrovaným). V praxi tak prostřednictvím úvěru dochází k alokaci peněžních prostředků od úvěrujících, kteří jich mají přebytek, k úvěrovaným, kteří je poptávají.

¹³ Vládní návrh na vydání zákona občanský zákoník [online]. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, květen 2011 [cit. 21. 4. 2022]. 1144 s. Dostupné z: www.psp.cz, s. 1063.

¹⁴ ELEK, Štefan. Komentář k ustanovení § 2395 OZ. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník: komentář. I. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014 Velké komentáře, 2080 s., s. 693.

Předmětem úvěru mohou být pouze peněžní prostředky a musí být vždy úročený na rozdíl od zápůjčky, jejímž předmětem může být jakákoli zastupitelná věc a může být sjednána rovněž jako bezúročná.

1.3 Spotřebitelský úvěr

S pojmem spotřebitelský úvěr pracuje zákon o spotřebitelském úvěru. V ustanovení § 2 ZSÚ16 je spotřebitelský úvěr definován jako odložená platba, peněžitá zápůjčka, úvěr nebo obdobná finanční služba poskytovaná nebo zprostředkovaná spotřebiteli. Důležitým znakem spotřebitelského úvěru je to, že je uzavírán na jedné straně mezi podnikatelem (poskytovatelem spotřebitelského úvěru) a na straně druhé mezi spotřebitelem. Ustanovení § 2 ZSÚ16 dále vymezuje, co se rozumí pojmy spotřebitelský úvěr na bydlení a vázaný spotřebitelský úvěr.

Z dikce tohoto ustanovení je možno dovodit, že se nejedná o samostatný smluvní typ, nýbrž o průřezový pojem, pod který lze podřadit některé smluvní typy, ale i smlouvy inominátní.¹⁵ Pro tuto práci nejpodstatnější smluvní typy, nejen pro své zařazení v rámci ustanovení § 2 ZSÚ16, a to smlouva o peněžité zápůjčce a smlouva o úvěru, jsou upraveny v části čtvrté občanského zákoníku. V tomto vztahu dvou právních předpisů, kde jsou relevantní jak ustanovení části čtvrté občanského zákoníku, tak speciální ustanovení zákona o spotřebitelském úvěru, je občanský zákoník *lex generalis* a zákon o spotřebitelském úvěru pak *lex specialis*.

Závěrem je podstatné připomenout, že smlouvu o spotřebitelském úvěru může uzavřít také fyzická osoba, podnikatel¹⁶. Relevantní při posouzení, zda taková osoba při uzavírání smlouvy s úvěrujícím vystupuje jako podnikatel nebo spotřebitel, je způsob, jakým taková osoba vystupuje vůči svému smluvnímu partnerovi při sjednávání smlouvy, a pouze to, co je projeveno navenek, nikoli například zamýšlený způsob využití peněžních prostředků.

¹⁵ SLANINA, Jan, JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel, WACHTLOVÁ, Lucie, FLÍDR, Jan. Komentář k ustanovení § 2 ZSÚ16. In: SLANINA, Jan, JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel, WACHTLOVÁ, Lucie, FLÍDR, Jan. *Zákon o spotřebitelském úvěru: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony, 882 s., s. 6.

¹⁶ K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 23 ICdo 56/2019.

1.4 Poskytovatelé spotřebitelských úvěrů

Pouze vybrané právnické osoby mohou podle ustanovení § 7 zákona o spotřebitelském úvěru jako podnikatelé poskytovat spotřebitelské úvěry. V tomto ustanovení jsou vyjmenováni jednotliví zákonem stanovení poskytovatelé spotřebitelských úvěrů, a to pod písmeny a) až g) (dále jen „poskytovatelé“). Společným znakem poskytovatelů uvedených pod písmeny a) až f) ustanovení § 7 ZSÚ16 je to, že na ně dopadající úprava podmínek poskytování spotřebitelských úvěrů se nachází v jiných právních předpisech než ZSÚ16. Odlišně je tomu v případě nebankovních poskytovatelů podle písmene g), kdy úpravu obsahuje přímo ZSÚ16. Obdobně, jako je uvedeno v podkapitole 1.1, platí i pro pojem poskytovatele, že tento je dále v kontextu insolvenčního řízení užíván ve smyslu věřitel v insolvenčním řízení jako poskytovatel spotřebitelského úvěru.

Níže jsou pro úplnost vyjmenováni jednotliví poskytovatelé dle ustanovení § 7 ZSÚ16 společně s uvedením příslušného právního předpisu, který upravuje podmínky jejich činnosti. První kategorii tvoří banka, zahraniční banka a zahraniční finanční instituce, příslušnou úpravu nalezneme v zákoně o bankách. Pak zákon mluví o spořitelním a úvěrním družstvu, jejichž činnosti se věnuje zákon o spořitelních a úvěrních družstvech. V zákoně o platebním styku se nachází úprava společná pro platební a zahraniční platební instituci, poskytovatele platebních služeb malého rozsahu, instituce elektronických peněz a také vydavatele elektronických peněz. A konečně pro kategorii nebankovních poskytovatelů spotřebitelského úvěru stanovuje pravidla právě zákon o spotřebitelském úvěru.

Je na místě objasnit, že zákonodárce užívá pojem nebankovní poskytovatel pro označení právě těch poskytovatelů, pro něž podmínky poskytování spotřebitelských úvěrů stanovuje přímo ZSÚ16. Neplatí tedy, jak by mohlo ze zákonné dikce mylně vyplývat, že každý poskytovatel, který není bankou, je nebankovním poskytovatelem. Množina stojící naproti nebankovním poskytovatelům se neomezuje pouze na banky, ale je značně širší¹⁷. Pro účely této práce bude tato skupina poskytovatelů nazývána bankovní a další nikoli nebankovní poskytovatelé. O těchto poskytovatelích dále platí, že podléhají poměrně přísné zákonné

¹⁷ Srov. ustanovení § 7 písm. a) až f) ZSÚ16.

úpravě a ke své činnosti potřebují podle příslušných právních předpisů mimo jiné povolení České národní banky.¹⁸

Na nebankovní poskytovatele začaly podobné přísnější podmínky dopadat až s účinností zákona o spotřebitelském úvěru. Za účinnosti starého zákona o spotřebitelském úvěru bylo totiž poskytování spotřebitelských úvěrů vázanou živností¹⁹, k jejímuž získání postačilo alternativní splnění jedné ze zákonem stanovených podmínek²⁰. Poskytovatelem spotřebitelských úvěrů tehdy mohly být jak osoby právnické, tak fyzické. Změnu přineslo až přijetí v současné době účinného ZSÚ16, který v ustanovení § 9 podmiňuje poskytování spotřebitelských úvěrů ziskem oprávnění k činnosti nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru, uděleným Českou národní bankou. Podmínky udělení tohoto oprávnění stanovuje ZSÚ16 v ustanovení § 10 odst. 1 písm. a) až k). V porovnání s bankovními a dalšími nikoli nebankovními poskytovateli však tyto podmínky – co do rozsahu – nelze označit jako jedny z obsáhlejších^{21, 22}. Ustanovení § 14 ZSÚ16 zakotvuje jako jednu z podmínek pro udělení oprávnění uvedenou v ustanovení § 10 písm. f) ZSÚ16 minimální výši počátečního kapitálu²³ 20 000 000 Kč. Další regulaci činnosti nebankovních poskytovatelů spotřebitelských úvěrů nacházíme v ustanovení § 15 ZSÚ16, kde jsou uvedeny některé požadavky na výkon jejich činnosti. Důsledkem přijetí přísnější právní úpravy současného zákona o spotřebitelském úvěru byla redukce počtu poskytovatelů a zprostředkovatelů z tehdejších odhadovaných 55 000²⁴ na stávajících 81²⁵ nebankovních poskytovatelů spotřebitelských úvěrů.

Dle názoru autora této práce je snížení počtu nebankovních poskytovatelů spotřebitelských úvěrů a s tím související jejich efektivnější kontrola a větší profesionalita

¹⁸ Podle ustanovení § 4 zákona o bankách je k provozování banky potřebná licence vydaná Českou národní bankou a minimální výše základního kapitálu musí činit alespoň 500 000 000 Kč. Dále srov. např. ustanovení § 1 a § 2 zákona o spořitelních a úvěrních družstvech nebo ustanovení § 7 a § 16 zákona o platebním styku.

¹⁹ Srov. „Přílohu č. 2 ŽIVNOSTI VÁZANÉ“ k zákonu o živnostenském podnikání.

²⁰ Požadovaná odborná způsobilost zněla: „a) střední vzdělání s maturitní zkouškou, nebo b) osvědčení o rekvalifikaci nebo jiný doklad o odborné kvalifikaci pro příslušnou pracovní činnost vydaný zařízením akreditovaným Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, nebo ministerstvem, do jehož působnosti patří odvětví, v němž je živnost provozována, nebo c) 3 roky praxe v oboru.“

²¹ Srov. ustanovení § 4 an. zákona o bankách, nebo ustanovení § 2 an. zákona o družstevních a spořitelních záložnách.

²² SLANINA, Jan, JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel, WACHTLOVÁ, Lucie, FLÍDR, Jan. In: SLANINA, Jan, JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel, WACHTLOVÁ, Lucie, FLÍDR, Jan. Op. cit., s. 92, marg. č. 1.

²³ Srov. ustanovení § 3 odst. 1 písm. k) ZSÚ16.

²⁴ *Kdo smí půjčovat peníze? Přísná pravidla ČNB přežil jen zlomek poskytovatelů úvěrů.* AKTUÁLNĚ.CZ [online], 2. 1. 2019 [cit. 23. 4. 2022]. Dostupné z: www.zpravy.aktualne.cz

²⁵ Srov. aktuální seznam nebankovních poskytovatelů spotřebitelského úvěru podle zákona o spotřebitelském úvěru [cit. 28. 2. 2023]. Dostupné z: www.cnb.cz

jedním z pozitivních dopadů přijetí zákona o spotřebitelském úvěru, konkrétně těch jeho ustanovení, jež kladou na nebankovní poskytovatele zvýšené požadavky.

2 Insolvenční řízení

2.1 Úvodem o insolvenčním řízení

Zejména v případech, kdy dlužník nacházející se v soudním výkonu rozhodnutí či v exekuci není schopen uspokojit větší množství svých věřitelů, neboť insolvenční řízení je možno zahájit rovněž bez vykonatelného titulu a zahájení exekuce, je v zájmu poměrného a spravedlivého uspokojení všech věřitelů zapotřebí odlišné úpravy poměrů mezi dlužníkem a věřiteli, než platí pro vykonávací řízení. Jedná se o právní úpravu zvláštního kolektivního řízení, nesoucí jak prvky řízení nalézacího, tak vykonávacího, tedy řízení insolvenčního upraveného insolvenčním zákonem.²⁶ Insolvenční řízení lze zahájit toliko na návrh. Podávat insolvenční návrh z důvodu dlužníkovy úpadku je dle IZ oprávněn daný dlužník a vedle něj jednotlivě všichni jeho věřitelé²⁷.

Pojem úpadek je významný, jelikož jeho zjištění a následné řešení je hlavním cílem insolvenčního řízení. Úpadek dlužníka nastává ve dvou zákonem předvídaných formách. V prvním případě, kdy má dlužník dva a více věřitelů a zároveň není schopen plnit své peněžité závazky, a to minimálně 30 dní po jejich splatnosti, mluvíme o úpadku ve formě platební neschopnosti. Vedle toho úpadek ve formě předlužení může nastat pouze u dlužníků, kteří jsou právnickými osobami nebo podnikajícími fyzickými osobami, a to za kumulativního splnění následujících dvou podmínek. Dlužník má dva a více věřitelů a zároveň souhrn dlužníkových závazků převyšuje hodnotu jeho majetku.²⁸ Úpadkem ve formě předlužení se však tato práce dále zabývat nebude.

O osudu insolvenčního návrhu, resp. o tom, zda je, či není dlužník v úpadku, rozhoduje insolvenční soud. V prvním stupni jsou v insolvenčních věcech věcně příslušnými krajské soudy.²⁹ Místně příslušný je pak soud, v jehož obvodu se nachází obecný soud dlužníka.³⁰ Pokud je osvědčen nebo dokázán dlužníkův úpadek či hrozící úpadek, vydá insolvenční soud rozhodnutí o úpadku³¹, v němž je mimo jiné stanovena lhůta pro podávání přihlášek

²⁶ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. *Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání*. Praha: Leges, 2022. Student (Leges), 400 s., s. 199.

²⁷ Pro případ hrozícího úpadku srov. ustanovení § 3 odst. 5 a § 97 odst. 7 IZ. Tímto se však práce dále zabývat nebude.

²⁸ Srov. ustanovení § 3 odst. 1, 3 IZ.

²⁹ Srov. ustanovení § 7a IZ.

³⁰ Srov. ustanovení § 7b IZ.

³¹ Které kromě jiného musí obsahovat výrok o tom, že se zjišťuje úpadek dlužníka nebo jeho hrozící úpadek.

pohledávek věřitelů do insolvenčního řízení. Podávání přihlášek pohledávek se dále věnuje podkapitola 4.2.

2.2 Způsoby řešení dlužníkovra úpadku

Po vydání rozhodnutí o úpadku je úkolem insolvenčního soudu určit způsob řešení dlužníkovra úpadku. Činí tak prostřednictvím rozhodnutí o způsobu řešení úpadku³². Rozlišujeme mezi likvidačními a sanačními způsoby řešení úpadku.

Typickým likvidačním způsobem řešení úpadku dle IZ je konkurs³³. Ten spočívá v poměrném uspokojování věřitelů ze zpeněžené majetkové podstaty³⁴ dlužníka s tím, že je ukončen provoz dlužníkovra závodu (jde-li o podnikající fyzickou či právnickou osobu, znamená konkurs konec její existence jako právního subjektu)³⁵. Neuspokojené pohledávky však nezanikají, nestanoví-li zákon jinak. Jejich zánik zákon stanovuje ve speciálním případě dle ustanovení § 311 IZ při zrušení konkursu soudem³⁶ a následném zrušení a zániku dlužníka – právnické osoby – bez právního nástupce³⁷. V souladu s ustanovením § 312 odst. 4 IZ lze po zrušení konkursu použít výpis ze seznamu přihlášených pohledávek k podání návrhu na výkon rozhodnutí nebo exekuci pro zjištěnou neuspokojenou pohledávku, kterou dlužník nepopřel.

Sanační způsoby řešení úpadku mají oproti tomu za cíl celkové ozdravení dlužníka a zachování jeho ekonomické činnosti³⁸. Reorganizací může být řešen pouze úpadek či hrozící úpadek dlužníka, který je podnikatelem. Tomu je umožněno nadále, ač za upravených podmínek stanovených v reorganizačním plánu, provozovat svůj závod za současného postupného uspokojování věřitelů. Nespornou výhodou plynoucí pro věřitele ze sanace by měla být³⁹ vyšší očekávaná celková míra uspokojení jejich pohledávek⁴⁰ vlivem rozšíření dlužníkovra majetkové podstaty dosažené zachováním provozu jeho podniku.⁴¹

³² Srov. ustanovení § 4 odst. 2 IZ.

³³ Ve smyslu ustanovení § 244 an. IZ.

³⁴ Ve smyslu ustanovení § 205 an. IZ.

³⁵ Odtud „likvidační“ způsob řešení úpadku. WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. Op. cit., s. 314.

³⁶ Srov. ustanovení § 308 odst. 1 písm. c), d) IZ.

³⁷ KOTOUČOVÁ, Jiřina, MORAVEC, Tomáš. Komentář k ustanovení § 244 IZ. In: MORAVEC, Tomáš, KOTOUČOVÁ, Jiřina a kol. *Insolvenční zákon. 4. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2021, 1840 s., s. 911.

³⁸ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. Op. cit., s. 315.

³⁹ Neboť většina návrhů na povolení reorganizace končí vydáním rozhodnutí o konkursu.

⁴⁰ Než by tomu bylo v případě konkursu při ukončení provozu dlužníkovra závodu a následném prodeji aktiv.

⁴¹ SCHÖNFELD, Jaroslav a kol. *Transformace a restrukturalizace podniku*. V Praze: C. H. Beck, 2018. Beckova edice ekonomie, 464 s., s. 89, 237.

Druhým ze sanačních způsobů řešení úpadku dle insolvenčního zákona je oddlužení. Jedná se o pro tuto práci typický způsob řešení úpadku spotřebitele. Oddlužení je projevem rovnosti subjektů závazkových vztahů⁴², jelikož stejně jako při reorganizaci platí, že při splnění zákonných podmínek může být dlužník osvobozen od značné části svých dluhů.

2.3 Řešení úpadku oddlužením

Oddlužení je oprávněn iniciovat pouze dlužník, a to fyzická osoba nebo právnická osoba, která není podle zákona považována za podnikatele a současně nemá dluhy z podnikání⁴³. Činí tak návrhem na povolení oddlužení, jenž dlužník podává současně s insolvenčním návrhem. Jiná osoba jej podává nejpozději do 30 dnů od doručení insolvenčního návrhu dlužníkovi⁴⁴. Pokud insolvenční soud o návrhu na povolení oddlužení nerozhodne jinak (zamítnutím dle ustanovení § 395 IZ či odmítnutím dle ustanovení § 396 IZ, nebo bylo soudem vzato na vědomí zpětvzetí návrhu), tak oddlužení povolí.

Insolvenční zákon rozeznává dva způsoby oddlužení, jimiž jsou zpeněžení majetkové podstaty a plnění splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty⁴⁵. Rozhodování o způsobu oddlužení je primárně v rukou věřitelů, kteří o něm mohou hlasovat na schůzi věřitelů⁴⁶. Není-li tato svolána, popřípadě není-li hlasováno mimo schůzi věřitelů⁴⁷, rozhoduje o způsobu oddlužení insolvenční soud.

Bude-li oddlužení probíhat formou zpeněžení majetkové podstaty, bude při něm postupováno obdobně jako při zpeněžení majetkové podstaty v konkursu. Rozsah majetkové podstaty je však odlišný oproti řešení úpadku formou konkursu. Majetkovou podstatu v tomto případě tvoří zásadně majetek, jenž dlužník nabyl do okamžiku účinnosti rozhodnutí o schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty a jenž byl insolvenčním soudem jako

⁴² Konkrétně subjektů podnikajících a nepodnikajících. Je totiž potřebné nabídnout i nepodnikatelům způsob řešení úpadku, na jehož konci jim může být prominuta často velká zbývající část jejich dluhů. V důsledku se tak dlužník může navrátit do normálního života (což je rovněž zájmem státu) a nemusí čelit nejistotě kvůli dalším insolvenčním návrhům a prohlášení konkursu.

⁴³ Srov. ustanovení § 398 IZ.

⁴⁴ Srov. ustanovení § 390 IZ.

⁴⁵ Srov. ustanovení § 398 IZ.

⁴⁶ Ve smyslu ustanovení § 399 odst. 1 IZ: „svolané za tím účelem na návrh nadpoloviční většiny věřitelů, jejichž pohledávky počítané podle výše (§ 49 odst. 1) činí zároveň nadpoloviční většinu nezajištěných přihlášených pohledávek, do 7 dnů od zveřejnění zprávy o přezkumu a zprávy pro oddlužení v insolvenčním rejstříku nebo za podmínek stanovených tímto zákonem mimo schůzi věřitelů.“

⁴⁷ Srov. ustanovení § 400 a § 401 IZ.

majetková podstata označen v rozhodnutí o schválení oddlužení⁴⁸. Zpeněžení majetkové podstaty tedy představuje jednorázové uspokojení věřitelských pohledávek, financované ze stávajících dlužnickových aktiv⁴⁹.

V praxi se budeme z hlediska četnosti nejčastěji setkávat s pohledávkami ze smluv o spotřebitelském úvěru v oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty, ale je možné, aby se takové pohledávky vyskytovaly také v oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, v konkursu, případně i v reorganizaci. Dlužník má povinnost – stejně jako v případě oddlužení zpeněžením majetkové podstaty – vydat insolvenčnímu správci majetek náležející do majetkové podstaty ke zpeněžení postupem obdobným podle ustanovení o zpeněžení majetkové podstaty v konkursu. Současně je dlužník povinen splácet měsíčně do doby podání zprávy o splnění oddlužení všem nezajištěným věřitelům ze svých příjmů částku ve stejném rozsahu, v jakém z nich mohou být při soudním výkonu rozhodnutí nebo při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky⁵⁰.⁵¹ Ustanovení § 412 odst. 1 IZ stanovuje výčet povinností, které musí dlužník dodržovat po dobu trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty. V opačném případě se vystavuje riziku, že insolvenční soud v souladu s ustanovením § 418 IZ schválené oddlužení zruší a současně rozhodne o způsobu řešení dlužnickova úpadku buď konkursem, nebo řízení zastaví. Nad činností dlužníka dohlíží po dobu trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty insolvenční správce a o svých zjištěných informuje insolvenční soud a věřitelský výbor⁵².

Splní-li dlužník oddlužení, insolvenční soud tuto skutečnost podle ustanovení § 413 IZ vezme na vědomí rozhodnutím, jinak rozhodne o nesplnění oddlužení. Soud přitom vychází ze zprávy o splnění oddlužení⁵³, kterou mu předkládá insolvenční správce. Pokud dlužník řádně a včas splní své povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, soud současně s rozhodnutím o splnění oddlužení vydá rozhodnutí, kterým dlužníka osvobodí od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny. Takové

⁴⁸ Dále může majetkovou podstatu tvořit podle ustanovení § 406 odst. 2 IZ také majetek, který se stane součástí majetkové podstaty podle ustanovení § 412 odst. 1 písm. b), pokud jde o majetek, který dlužník neuvedl v seznamu majetku, ač tuto povinnost měl, a hodnoty získané z neúčinného právního jednání.

⁴⁹ ERBSOVÁ, Hana. Komentář k ustanovení § 398 IZ. In: MORAVEC, Tomáš, KOTOUČOVÁ, Jiřina a kol. Op. cit., s. 1489.

⁵⁰ Ve smyslu ustanovení § 279 odst. 2 OSŘ.

⁵¹ Srov. ustanovení § 398 odst. 3 IZ.

⁵² Činí tak ve zprávě o plnění oddlužení. K té srov. ustanovení § 21 vyhlášky č. 191/2017 Sb.

⁵³ K obsahu zprávy o splnění oddlužení srov. ustanovení § 36 odst. 3 a 4 IZ.

dluhy, od jejichž plnění má být dlužník soudem osvobozen, však nezanikají, nýbrž nabývají povahy naturální obligace, což s sebou také nutně nese nemožnost jejich splnění úspěšně vymáhat⁵⁴.

Oddlužení zpeněžením majetkové podstaty je splněno, když insolvenční správce podá soudu zprávu o splnění rozvrhového usnesení, jestliže dlužník řádně splní všechny své povinnosti stanovené v rozhodnutí o schválení oddlužení. Oproti tomu splnění oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty rozeznává insolvenční zákon v ustanovení § 412a ve třech případech:

- a) dlužník splatil nezajištěným věřitelům jejich pohledávky v plné výši;
- b) dlužník v době 3 let od schválení oddlužení splatil nezajištěným věřitelům alespoň 60 % jejich pohledávek;
- c) po dobu 5 let od schválení oddlužení nebylo dlužníku oddlužení zrušeno a dlužník neporušil svou povinnost vynaložit veškeré úsilí, které po něm bylo možno spravedlivě požadovat, k plnému uspokojení pohledávek svých věřitelů; má se za to, že tuto povinnost neporušil, jestliže v této době splatil nezajištěným věřitelům alespoň 30 % jejich pohledávek.

2.4 Vliv oddlužovací novely na oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty

Začlenění výše zmíněného ustanovení § 412a, které jasně stanovuje, za jakých podmínek je oddlužení splněno, do insolvenčního zákona, bylo jednou ze změn⁵⁵, které přineslo přijetí oddlužovací novely. Před jejím přijetím bylo již vydání rozhodnutí o povolení oddlužení zásadně podmíněno předpokladem, že dlužník bude během pětiletého trvání oddlužení plněním splátkového kalendáře schopen splatit alespoň 30 % pohledávek nezajištěných věřitelů⁵⁶. Podle současné právní úpravy oproti tomu postačí, že dlužník po dobu 5 let od schválení oddlužení dodrží povinnost vynaložit veškeré úsilí, které po něm lze

⁵⁴ SMOLÍK, Petr. *Oddlužení v právním řádu ČR. I. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2016, 352 s., s. 243–245.

⁵⁵ Dalšími podstatnými změnami insolvenčního zákona bylo např. zkrácení doby oddlužení pro osoby zvláště zranitelné (ve smyslu ustanovení § 412a odst. 4 IZ) nebo zavedení možnosti přerušování a prodloužení oddlužení (srov. ustanovení § 412b IZ).

⁵⁶ Srov. ustanovení § 395 odst. 1 písm. b, § 397 a § 406 odst. 3 písm. a zákona č. 182/2006 Sb., ve znění účinném od 1. 4. 2019 do 31. 5. 2019.

spravedlivě požadovat, k plnému uspokojení pohledávek svých věřitelů. Splacení 30 % pohledávek nezajištěných věřitelů slouží pouze jako vyvratitelná právní domněnka, z níž se dovozuje splnění této povinnosti. Dlužníkovi je tak v praxi umožněno splatit věřitelům jen nepatrnou část svých dluhů, aniž by to představovalo překážku pro splnění oddlužení plněním splátkového kalendáře a následné osvobození od placení neuspokojených pohledávek.

Jedním z důvodů přijetí oddlužovací novely byl narůstající počet dlužníků, kteří nebyli schopni vstoupit do oddlužení. Příčinou byla jejich neschopnost během 5 let uspokojit požadovaných 30 % pohledávek nezajištěných věřitelů. Ocitali se tak v bezvýhodné situaci, jelikož právě pro velkou výši jejich dluhů nebylo možné, aby své věřitele uspokojili prostřednictvím soudního výkonu rozhodnutí či exekuce. Cílem oddlužovací novely tak bylo zejména ulehčit těmto jedincům vstup do oddlužení; po jeho splnění tyto osvobodit od zbytku dluhů a umožnit jim návrat k normálnímu ekonomickému a společenskému životu.

Čl. II oddlužovací novely stanoví, že „*v insolvenčních řízeních, která byla zahájena a v nichž bylo vydáno rozhodnutí o úpadku dlužníka přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se postupuje podle zákona č. 182/2006 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona*“. Předmětná část oddlužovací novely, týkající se změny insolvenčního zákona, nabyla účinnosti dne 1. 6. 2019 a od tohoto dne podané návrhy na povolení oddlužení se řídí novelizovaným zněním zákona. K dnešnímu dni však tvoří insolvenční řízení vedená podle úpravy před účinností oddlužovací novely stále značnou část všech insolvenčních řízení, a to právě z důvodu poměrně dlouhé délky trvání insolvenčního řízení.

3 Vývoj právní úpravy v oblasti poskytování spotřebitelských úvěrů

V dnešních insolvenčních řízeních se vyskytuje široká škála přihlášených pohledávek z titulu spotřebitelského úvěru. Insolvenční správci se setkávají také s pohledávkami ze smluv o spotřebitelském úvěru uzavřených za účinnosti předchozích právních úprav. O skutečnosti, že tato právní oblast byla a stále je velmi diskutovanou, svědčí fakt, že od roku 2002, kdy nabyl účinnosti zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, prošla celá právní úprava poskytování spotřebitelského úvěru mnoha změnami.

Pohledávky ze smluv o spotřebitelském úvěru, jež byly uzavřeny v době účinnosti předchozí právní úpravy, je obecně nutno podle této právní úpravy posuzovat i dnes, a to ve světle obecné zásady zákazu retroaktivity a zejména se znalostí příslušných přechodných ustanovení (která mohou stanovovat výjimky)⁵⁷. Ke dni vyhotovení této práce je stále možné setkat se s přihlášenými pohledávkami ze smluv o spotřebitelském úvěru, které byly uzavřeny před mnoha lety, přestože ustanovení § 629 OZ stanovuje tříletou subjektivní promlčecí dobu, jež počíná běžet dnem, kdy mohlo být právo uplatněno poprvé. Podání žaloby u civilního soudu, návrhu na výkon rozhodnutí i návrhu na nařízení exekuce je totiž nutno považovat za uplatnění práva věřitele u orgánu veřejné moci ve smyslu ustanovení § 648 OZ, které má za následek, pokračuje-li věřitel řádně v zahájeném řízení, že promlčecí lhůta neběží.⁵⁸ V takovém případě mluvíme o stavění promlčecí lhůty, která po odpadnutí překážky běží dále. Vzhledem k výše uvedenému je na tomto místě poskytnuto srovnání relevantní právní úpravy v oblasti sjednávání spotřebitelských úvěrů.

3.1 Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru (účinný od 1. 1. 2002 do 31. 12. 2010)

Zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru byl v České republice prvním speciálním zákonem upravujícím oblast spotřebitelských úvěrů. V době před jeho přijetím jsme mohli nalézt úpravu smlouvy o půjčce ve starém občanském zákoníku a smlouvy o úvěru pak v obchodním zákoníku. Zákon vznikl v důsledku harmonizace českého

⁵⁷ Některé právní předpisy stanovují pro určité právní poměry, jež vznikly před jejich účinností, režim nepravé retroaktivity. Jeho projevem je to, že vznik právních poměrů se posuzuje podle právní úpravy účinné v době jejich vzniku, ale jejich obsah se posuzuje podle novější právní úpravy.

⁵⁸ BRIM, Luboš. Komentář k ustanovení § 648 OZ. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Op. cit., s. 2132.

práva s právem Evropské unie, když do českého právního řádu implementoval směrnici 87/102/EHS.

Cílem zákona bylo zajištění ochrany spotřebitele (fyzické osoby) sjednávajícího spotřebitelský úvěr mimo rámec své podnikatelské činnosti ve vztazích s podnikatelem poskytujícím úvěr. Ve svých pouhých 16 paragrafech se zákon věnuje povinnosti poskytovatelů spotřebitelských úvěrů uvádět v reklamě či nabídce také roční procentní sazbu nákladů společně s příkladem jejího výpočtu. Dále stanovuje některé další požadavky na smlouvu, ve které se spotřebitelský úvěr sjednává⁵⁹. Kromě obligatorní písemné formy smlouvy o spotřebitelském úvěru obsahuje zákon například požadavek na uvedení maximální výše spotřebitelského úvěru, stanovení výše jednotlivých splátek, jejich počtu a přesného časového rozvržení. Zákonem stanovená sankce za nedodržení těchto náležitostí představovala úročení spotřebitelského úvěru pouze ve výši diskontní sazby platné v době uzavření smlouvy, ve které se sjednával spotřebitelský úvěr, uveřejněné pro příslušné období Českou národní bankou⁶⁰. Orgánem pověřeným vykonávat dozor nad dodržováním ustanovení tohoto zákona byla Česká obchodní inspekce.

Z dnešního pohledu se jednalo o zákon nedokonalý, který nebyl schopen spotřebiteli poskytnout na tehdejší poměry ve společnosti potřebnou úroveň ochrany ve vztazích s podnikatelem, jež se týkají poskytování spotřebitelského úvěru. Zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, jak je uvedeno výše, sice stanovil povinnost poskytovatele informovat spotřebitele o výši roční procentní sazby nákladů, avšak nijak poskytovatele neomezil ve stanovení její mnohdy přemrštěné výše. Zákon neobsahuje ani omezení poskytovatelů spotřebitelského úvěru při stanovení výše smluvní pokuty či úroků z prodlení, které v té době byly sjednávány až v řádu stovek procent jistiny p. a.⁶¹ za porušení smluvních povinností dlužníka, jež vyplývají ze smlouvy o spotřebitelském úvěru. Dalším problémem tohoto právního předpisu bylo stanovení jeho věcné působnosti v ustanovení § 1. Podle ustanovení § 1 odst. 2 písm. a) zákona o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru se tento zákon nevztahuje na smlouvu, ve které je poskytován spotřebitelský úvěr na koupi, výstavbu, opravu nebo údržbu nemovitosti, což v praxi umožňovalo se režimu tohoto zákona snadno vyhnout účelovým sjednáním smlouvy

⁵⁹ Srov. ustanovení § 4 zákona o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru.

⁶⁰ Srov. ustanovení § 5 zákona o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru.

⁶¹ *Per annum*, tj. ročně.

o spotřebitelském úvěru jako například smlouvy na opravu nemovitosti.⁶² Zákon ani nijak neupravoval povinnost poskytovatele spotřebitelského úvěru posoudit úvěruschopnost spotřebitele.

3.2 Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru (účinný od 1. 1. 2011 do 31. 11. 2016)

Starý zákon o spotřebitelském úvěru vznikl jako reakce na měnící se společenské trendy v oblasti spotřebitelských úvěrů a s tím související potřebu nové právní úpravy. Podle důvodové zprávy⁶³ měl za cíl dosáhnout „*harmonizace spotřebitelského trhu v rámci Společenství, a tím i posílení důvěry a právní jistoty spotřebitelů a poskytovatelů spotřebitelských úvěrů, zejména v oblasti přeshraničních transakcí*“. Starý zákon o spotřebitelském úvěru měl zejména poskytnout spotřebiteli účinnější ochranu před aktuálními hrozbami v oblasti spotřebitelských úvěrů a zabránit narůstajícímu zadlužování domácností. Jedná se o transpozici směrnice 2008/48/ES do českého právního řádu. Tento zákon zrušil předchozí zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru⁶⁴ a oproti svému předchůdci starý zákon o spotřebitelském úvěru opravdu přinesl v mnoha ohledech efektivnější právní rámec pro ochranu spotřebitele.

První podstatnou oblastí změn bylo vymezení jeho věcné působnosti. Jednalo se o krok, který omezil účelové vyhýbání se režimu tohoto zákona. Podle ustanovení § 2 písm. e) ZSÚ10 se tohoto zákona neužije pro odloženou platbu, půjčku, úvěr nebo jinou obdobnou finanční službu s celkovou výší nižší než 5 000 Kč nebo vyšší než 1 880 000 Kč. Zatímco dolní hranice zůstala nezměněna, posunem horní hranice z původních 800 000 Kč došlo k rozšíření okruhu smluv o spotřebitelském úvěru spadajících pod režim nového zákona. Zákon také přinesl posun v přístupu ke spotřebitelským smlouvám, jež byly poskytnuty pro účely bydlení, když vyloučení ze své působnosti podmiňoval zřízením zástavního práva k nemovitosti⁶⁵. Smlouvu o spotřebitelském úvěru sjednanou v podobě nájmu věci nebo leasingu pak zákon obecně ze své působnosti vylučuje. Podmínkou, při jejímž naplnění se starý zákon o spotřebitelském

⁶² RABAN, Přemysl. Autorizovaní rozhodci nebo adjudikátoři? Je efektivně zajištěna spravedlnost ve spotřebitelských vztazích? *Bulletin advokacie*, 2010, č. 6, s. 15–22.

⁶³ Vládní návrh na vydání zákona o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, únor 2010 [cit. 2. 12. 2022]. 127 s. Dostupné z: www.psp.cz, s. 33.

⁶⁴ Srov. ustanovení § 24 ZSÚ10.

⁶⁵ Srov. ustanovení § 2 písm. a) ZSÚ10.

úvěru aplikuje i na tyto smlouvy, je sjednání práva nebo povinnosti koupě předmětu smlouvy nebo jiné možnosti nabytí vlastnického práva po uplynutí určité doby⁶⁶.

Dále se zákon věnuje informační povinnosti věřitele. Věřitel je podle ustanovení § 4 ZSÚ10 povinen připojit k reklamě, kterou je nabízen spotřebitelský úvěr a jejíž součástí je jakýkoliv údaj o jeho nákladech, jasným, výstižným a zřetelným způsobem formou reprezentativního příkladu informace stanovené v příloze č. 1 ZSÚ10⁶⁷. Věřiteli je uložena povinnost podat spotřebiteli náležité vysvětlení, aby byl schopen zhodnotit, zda je smlouva, kterou se spotřebitelský úvěr uzavírá, v souladu s jeho aktuálními požadavky a představami. Pro smlouvu, v níž se sjednává spotřebitelský úvěr, zůstal zachován požadavek písemné formy a informace, které musejí být její součástí, jsou uvedeny v příloze č. 3 ZSÚ10. Při porušení informační povinnosti je sankcí shodně jako dle zákona o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru úročení úvěru úrokem pouze ve výši diskontní sazby.

K vylepšení spotřebitelova postavení oproti předchozí úpravě přispělo rovněž právo spotřebitele odstoupit od smlouvy, ve které se spotřebitelský úvěr sjednává⁶⁸, a to bez uvedení důvodů ve lhůtě 14 dnů ode dne uzavření smlouvy. Při odstoupení od smlouvy má podle ZSÚ10 spotřebitel povinnost splatit věřiteli do 30 dnů ode dne odeslání odstoupení od smlouvy jistinu včetně úroku, na který by měl věřitel právo, kdyby k odstoupení nedošlo za dobu od počátku čerpání úvěru do splacení jistiny⁶⁹. Zákon začal užívat a pracovat s pojmem zprostředkovatel, jehož definuje v ustanovení § 3 písm. c) jako osobu, „*kteřá není věřitelem a která v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání za odměnu nabízí spotřebiteli možnost uzavřít smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, s věřitelem nebo mu pomáhá tuto smlouvu uzavřít nebo ji jménem věřitele uzavírá*“. Pro zprostředkovatele zákon stanovil specifické povinnosti⁷⁰. ZSÚ10 zavedl dvoukolejnost v oblasti dozoru nad dodržováním zákonem stanovených povinností, kdy vedle České

⁶⁶ Srov. ustanovení § 2 písm. b) ZSÚ10.

⁶⁷ Dle „Přílohy č. 1“ ZSÚ10 se jedná o tyto informace: „*a) roční procentní sazba nákladů, b) výpůjční úroková sazba, c) celková výše spotřebitelského úvěru, d) výše jednotlivých splátek a celková částka splatná spotřebitelem, e) doba trvání spotřebitelského úvěru, f) v případě spotřebitelského úvěru ve formě odložené platby za konkrétní zboží nebo službu jejich cenu a výši případné zálohy, g) informaci o povinnosti uzavřít smlouvu o doplňkové službě související se spotřebitelským úvěrem, zejména pojištění, je-li uzavření takové smlouvy podmínkou pro získání spotřebitelského úvěru za nabízených podmínek a náklady na tuto službu nelze určit předem.*“

⁶⁸ Srov. ustanovení § 11 ZSÚ10.

⁶⁹ HULMÁK, Milan. Nový zákon o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*, 2010, č. 9, s. 2.

⁷⁰ Stanovil například povinnost poskytnout spotřebiteli informace a náležité vysvětlení dle ustanovení § 5 odst. 6 ZSÚ10.

obchodní inspekce vykonávala dozor nad zákonem stanovenými subjekty také Česká národní banka.

Ustanovením § 9 ZSÚ10 byla poprvé v našem právním řádu zavedena povinnost poskytovatele posoudit před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr. Zákon pro dostání této povinnosti vyžaduje velmi přísný standard odborné péče⁷¹. Podle ustanovení § 9 odst. 1 má věřitel schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr posoudit „na základě dostatečných informací získaných i od spotřebitele, a je-li to nezbytné, nahlédnutím do databází umožňujících posouzení úvěruschopnosti spotřebitele“. V případě, že posouzením s odbornou péčí věřitel zjistí, že spotřebitel není schopen úvěr splácet, nesmí mu takový úvěr poskytnout, jinak je smlouva, ve které se spotřebitelský úvěr sjednává, neplatná. Stejný následek vyplývá z díkce tohoto ustanovení i pro věřitele, který samotné zákonem uložené povinnosti posoudit schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr s odbornou péčí vůbec nedostojí.

Neplatnost smlouvy o spotřebitelském úvěru jako sankce při porušení povinnosti věřitele zkoumat spotřebitelovu schopnost splácet byla však do ustanovení § 9 starého zákona o spotřebitelském úvěru vtělenu až novelou, a to zákonem č. 43/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, účinným od 25. 2. 2013, přičemž podle přechodných ustanovení se tohoto ustanovení použije pouze na smlouvy uzavřené ode dne účinnosti tohoto zákona. Setkáme-li se se smlouvou o spotřebitelském úvěru uzavřenou před účinností tohoto zákona, tedy před 25. 2. 2013, je na místě dovodit neplatnost této smlouvy z důvodu věřitelova neposouzení úvěruschopnosti spotřebitele pro obcházení zákona či pro rozpor s dobrými mravy, a to podle ustanovení § 39 starého občanského zákoníku⁷².

Ani ZSÚ10 však nepřinesl již zmíněné omezení výše v rámci smluv o spotřebitelském úvěru sjednávaných smluvních pokut a úroků z prodlení. Dle názoru tehdejší vlády České republiky byla taková ustanovení považována za nadbytečná, jelikož spotřebitel měl požívat dostatečné ochrany, kterou mu přiznával starý občanský zákoník a obchodní zákoník⁷³.

⁷¹ Dle ustanovení § 2 zákona o ochraně spotřebitele se odbornou péčí rozumí úroveň zvláštních dovedností a péče, kterou lze od podnikatele ve vztahu ke spotřebiteli rozumně očekávat a která odpovídá poctivým obchodním praktikám nebo obecným zásadám dobré víry v oblasti jeho činnosti.

⁷² K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 33 Cdo 201/2018.

⁷³ ŠUCHMAN, Jaroslav. K novému zákonu o spotřebitelských úvěrech, aneb je stále ještě evropský spotřebitel „informovaný, pozorný a opatrný“? Epravo.cz [online], 6. 4. 2011 [cit. 18. 12. 2022]. Dostupné z: www.epravo.cz

Podle ustanovení § 23 odst. 1 ZSÚ10 se „*právní vztahy týkající se spotřebitelského úvěru vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona řídí dosavadními právními předpisy*“. Z uvedeného přechodného ustanovení k ZSÚ10 plyne, že na smlouvy o spotřebitelském úvěru uzavřené do 31. 12. 2010 se aplikuje právní úprava účinná do stejného data. Je tedy vyloučeno, aby se na tyto smlouvy použila ustanovení ZSÚ10, v kontextu této práce zejména povinnost uložená poskytovateli spotřebitelského úvěru v ustanovení § 9 ZSÚ10. Výjimku z tohoto pravidla stanovuje ustanovení § 23 odst. 2 ZSÚ10, ovšem tato se týká pouze vybraných ustanovení ZSÚ10, a nikoli ustanovení § 9, a to pouze v případě, že se jedná o spotřebitelský úvěr uzavřený na dobu neurčitou.

3.3 Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (účinný od 1. 12. 2016 dosud)

V dnešní době účinný zákon o spotřebitelském úvěru nabyl účinnosti 1. 12. 2016 a nahradil tak starý zákon o spotřebitelském úvěru. Dle důvodové zprávy⁷⁴ zákon přebírá transpoziční úpravu směrnice 2008/48/ES, která je obsažena ve starém zákoně o spotřebitelském úvěru, a transponuje směrnici 2014/17/EU. Zákon přinesl opětovné posílení a zefektivnění ochrany spotřebitele související se sjednáváním spotřebitelského úvěru, ale rovněž nové povinnosti pro jejich poskytovatele.

Zákon o spotřebitelském úvěru v ustanovení § 2 definuje mimo samotného spotřebitelského úvěru také dvě nové subkategorie úvěrů, pro něž stanovuje určitá speciální pravidla. Jedná se o spotřebitelský úvěr na bydlení a vázaný spotřebitelský úvěr. Došlo ke značnému zúžení výjimek z působnosti zákona. Zákon se nepoužije pouze na specifické vyjmenované případy spotřebitelského úvěru⁷⁵. Do působnosti zákona o spotřebitelském úvěru spadají nově mimo tzv. „mikroúvěrů“⁷⁶ také spotřebitelské úvěry s celkovou výší přes 1 880 000 Kč, když tuto horní hranici celkové výše spotřebitelského úvěru již nová úprava nestanoví.

⁷⁴ Vládní návrh na vydání zákona o spotřebitelském úvěru [online]. Ministerstvo financí. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, prosinec 2015 [cit. 5. 12. 2022]. 482 s. Dostupné z: www.psp.cz, s. 104.

⁷⁵ Srov. ustanovení § 4 ZSÚ16. Například se zákon nepoužije na spotřebitelský úvěr jiný než na bydlení, sjednaný v podobě průběžného poskytování služby nebo dodávání zboží stejného druhu, za které spotřebitel může platit v průběhu poskytování nebo dodávání formou splátek.

⁷⁶ Jako tzv. „mikroúvěry“ jsou označovány spotřebitelské úvěry s celkovou výší do 5 000 Kč.

Jak již bylo uvedeno v podkapitole 1.4, zavedl zákon o spotřebitelském úvěru taxativní výčet osob oprávněných poskytovat spotřebitelský úvěr. V zájmu spotřebitele je pak zejména značné zpřísnění požadavků kladených na nebankovní poskytovatele, kteří byli v minulosti pokládáni za problematické pro jejich mnohdy predátorské či neférové praktiky při poskytování spotřebitelských úvěrů, jež spočívaly v nastavování smluv pro spotřebitele značně nevýhodně. Ten obvykle neměl možnost výběru jiného poskytovatele, protože mu poctiví poskytovatelé odmítli úvěr z objektivních důvodů poskytnout. Samotné požadavky k získání oprávnění k činnosti zákon o spotřebitelském úvěru vymezuje v ustanovení § 10 ZSÚ16. Došlo ke zpřísnění požadavku na odbornost všech osob zapojených do poskytování spotřebitelského úvěru. Ty musejí, stejně jako osoby v bankovním sektoru, splňovat podmínku dovršeného středoškolského vzdělání s maturitní zkouškou a také úspěšně složit odbornou zkoušku. Dozor podle ZSÚ16 vykonává toliko Česká národní banka a ta také uděluje oprávnění k činnosti nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru. Zákon o spotřebitelském úvěru rozšiřuje informační povinnost poskytovatelů spotřebitelských úvěrů, kdy tuto stanovuje rozdílně pro smlouvu o spotřebitelském úvěru, smlouvu o spotřebitelském úvěru ve formě možnosti přečerpání a smlouvu o spotřebitelském úvěru ve formě překročení⁷⁷. Důsledkem porušení požadavků na formu a obsah pak obecně zůstává aplikování úroku pouze ve výši diskontní sazby⁷⁸. Novinkou je požadavek zakotvený v ustanovení § 113 odst. 1 ZSÚ16, aby zajištění spotřebitelského úvěru nebylo v okamžiku uzavření smlouvy ve zcela zjevném nepoměru k hodnotě zajišťované pohledávky.

Velmi aktuální a potřebné dle názoru autora práce jsou ustanovení, jež zakotvují omezení plateb souvisejících s prodlením spotřebitele. Tato ustanovení podle soudu autora pomohla efektivně zamezit trendu z doby účinnosti starého zákona o spotřebitelském úvěru (resp. zákona o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru), který spočíval v mnohdy přemrštěné a neúměrné výši úroků z prodlení nebo smluvní pokuty. Konkrétně se jedná o ustanovení § 122 odst. 1, písm. b) ZSÚ16, jež stanovuje horní hranici úroků z prodlení ročně jako výši repo sazby stanovené Českou národní bankou pro první den kalendářního pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o 8 procentních bodů⁷⁹. Ustanovení § 122 odst. 2 ZSÚ16 pak stanovuje maximální výši smluvní pokuty, která činí 0,1 % denně z částky,

⁷⁷ Srov. ustanovení § 106, § 107 a § 108 ZSÚ16.

⁷⁸ Srov. ustanovení § 110 ZSÚ16.

⁷⁹ Srov. ustanovení § 2 nařízení č. 351/2013 Sb.

s níž je spotřebitel v prodlení. Souhrnně všechny uplatněné smluvní pokuty nesmí být vyšší než 50 % z celkové výše spotřebitelského úvěru, nejvýše však 200 000 Kč.

Ustanovení § 86 odst. 1 ZSÚ16 ukládá poskytovateli povinnost nejen před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru, ale také před změnou závazku z takové smlouvy, která představuje významné navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru, posoudit úvěruschopnost spotřebitele. Poskytovatelé tak mají činit „na základě nezbytných, spolehlivých, dostatečných a přiměřených informací získaných od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, z databáze umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele nebo i z jiných zdrojů“, a to při dodržení standardu odborné péče⁸⁰. Pokud jsou dány důvodné pochybnosti o schopnosti spotřebitele spotřebitelský úvěr splácet, je poskytovatel obdobně jako podle starého zákona o spotřebitelském úvěru povinen spotřebiteli takový spotřebitelský úvěr neposkytnout. V opačném případě ustanovení § 87 odst. 1 ZSÚ16 stanoví, že takto uzavřená smlouva o spotřebitelském úvěru je neplatná⁸¹. Na plnění ze zmíněné neplatné smlouvy je třeba hledět jako na bezdůvodné obohacení ve smyslu ustanovení § 2991 OZ a spotřebitel je povinen věřiteli vrátit pouze poskytnutou jistinu bez úroků či smluvní pokuty, a to nikoliv okamžitě, nýbrž dle možností daného spotřebitele. Pokud by naopak věřitel od dlužníka obdržel platby v celkovém součtu převyšující výši jistiny, je povinen částku, o kterou platby jistinu převyšují, spotřebiteli z titulu bezdůvodného obohacení vrátit. Pro srovnání s úpravou ve starém zákoně o spotřebitelském úvěru je na místě zmínit, že obsah povinnosti poskytovatele spotřebitelského úvěru posoudit úvěruschopnost spotřebitele je jak podle ZSÚ16, tak podle ZSÚ10 identický.

Závěrem této podkapitoly je vhodné připomenout důležitost přechodných ustanovení zákona o spotřebitelském úvěru vzhledem k povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele. V praxi se totiž vyskytují značně staré smlouvy o spotřebitelském úvěru, což znalost těchto ustanovení předpokládá. Ustanovení § 164 ZSÚ16 sice obdobně jako ustanovení § 23 ZSÚ10 formuluje zákaz retroaktivity, tedy že se právní vztahy vzniklé přede dnem účinnosti tohoto zákona řídí dosavadními právními předpisy, ale výjimkou z tohoto pravidla je použití ustanovení § 86, které upravuje právě povinnost posoudit úvěruschopnost spotřebitele. Ustanovení § 86 se použije také tehdy, „dojde-li ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona

⁸⁰ Srov. ustanovení § 75 ZSÚ16.

⁸¹ Dle ustanovení § 87 odst. 1 věty druhé ZSÚ16, zákon na rozdíl od ZSÚ10 konkretizuje, že k neplatnosti soud přihlédne bez návrhu, tedy že jde o neplatnost absolutní. V případě úpravy ZSÚ10, který neplatnost sám nekonkretizuje, se absolutní neplatnost dovozuje na základě ustanovení § 580 a § 588 OZ. K tomu srov. např. rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 1. 9. 2020, sp. zn. 4 ICm 3155/2019.

k významnému navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru sjednaného přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona“⁸².

⁸² Srov. ustanovení § 165 ZSÚ16.

4 Posouzení úvěruschopnosti spotřebitele v insolvenčním řízení

Dříve než se autor bude zabývat přihláškou pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru do insolvenčního řízení (a následně samotnou povinností poskytovatele spotřebitelského úvěru posoudit úvěruschopnost spotřebitele), uvádí v následující podkapitole pojednání o tom, které pohledávky lze uplatnit právě podáním přihlášky a které ne. Na to je navázáno vymezením v kontextu práce vybraných podstatných vlastností pohledávky uplatňované podáním přihlášky. Autor dále za odlišení formálního a věcného přezkumu pohledávek insolvenčním správcem popíše zkoumání insolvenčního správce v rámci jeho přezkumné činnosti, zda věřitel posoudil úvěruschopnost spotřebitele s odbornou péčí. Závěrem je popsáno popření přihlášené pohledávky věřitele, který povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele s odbornou péčí nedostál, insolvenčním správcem, což je negativní důsledek plynoucí pro pohledávku takového věřitele v insolvenčním řízení. Konečně je výše uvedené doplněno vymezením důsledků, jež vyplývají pro takového věřitele přihlášené pohledávky z popření jeho pohledávky insolvenčním správcem.

4.1 Úvodem k dělení pohledávek v insolvenčním řízení dle způsobu jejich uplatnění

V souladu s názorem Nejvyššího soudu České republiky, který byl vyjádřen v jeho usnesení ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 29 NSČR 16/2011 rozlišuje insolvenční zákon několik skupin pohledávek dlužníkových věřitelů. Pro tyto stanovuje odlišné předpoklady, za nichž mohou být v insolvenčním řízení uspokojeny, respektive stanovuje způsob, jakým se pohledávky v insolvenčním řízení uplatňují.

První kategorií jsou pohledávky, které věřitelé uplatňují podáním přihlášky pohledávky⁸³. Do této skupiny řadíme pohledávky za dlužníkem, pohledávky za třetí osobou zajištěné dlužníkovým majetkem a pohledávky za dlužníkem zajištěné majetkem třetí osoby⁸⁴, které současně nespádají do ani jedné z níže uvedených skupin. Patří zde rovněž pohledávky, na něž se hledí jako na přihlášené. Tato skupina je hlavním předmětem této práce a dále o ní pojednává podkapitola 4.2.

⁸³ Srov. ustanovení § 165 odst. 1 IZ.

⁸⁴ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 2., doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právní monografie. Wolters Kluwer ČR, 624 s., s. 292–294.

Druhou kategorií pak jsou pohledávky za majetkovou podstatou. Pro tyto pohledávky je charakteristické, že vznikají po vyhlášení moratoria, po zahájení insolvenčního řízení nebo po vydání rozhodnutí o úpadku. Jejich výčet v insolvenčním zákoně je taxativní a je obsažen v ustanovení § 168 insolvenčního zákona. Pohledávky za majetkovou podstatou se neuplatňují podáním přihlášky pohledávky, nýbrž písemně vůči osobě s dispozičními oprávněními, za současného vyznění insolvenčního správce⁸⁵. Právě zmíněný způsob jejich uplatnění společně s faktem, že se tyto uspokojují v plné výši kdykoli po rozhodnutí o úpadku, jim zajišťuje zvýhodněné postavení.

Do třetí kategorie spadají pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou. Těmto zákonodárce přiznal výše zmíněné postavení, jelikož na jejich „*přednostním uspokojení existuje veřejný zájem, například z důvodů jejich sociálních konotací, nebo u nichž byl identifikován nějaký jiný zájem odůvodňující jejich ‚prioritní‘ pořadí*“⁸⁶. Pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou se uplatňují obdobně jako pohledávky za majetkovou podstatou.

Na druhé straně od zmíněných kategorií stojí pohledávky, které se v insolvenčním řízení neuspokojují. Bez dalšího se v insolvenčním řízení neuspokojují úroky, úroky z prodlení a poplatky z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů, vzniklých před rozhodnutím o úpadku, pokud přirostly až v době po tomto rozhodnutí, úroky, úroky z prodlení a poplatky z prodlení z pohledávek věřitelů, které se staly splatné až po rozhodnutí o úpadku, pohledávky věřitelů z darovacích smluv. Dále také mimosmluvní sankce postihující majetek dlužníka, s výjimkou penále za nezaplacení daní, poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného za veřejné zdravotní pojištění, pokud povinnost zaplatit toto penále vznikla před rozhodnutím o úpadku, smluvní pokuty, pokud právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku, a nakonec náklady účastníků řízení, které jim vznikly účastí v insolvenčním řízení.

Výše uvedený výčet z ustanovení § 170 IZ však není taxativní, dále se neuspokojují ani pohledávky, k nimž se nepřihlíží podle ustanovení § 185 IZ, a také pohledávky, uplatňované do insolvenčního řízení podáním přihlášky, které jejich věřitel včas nepřihlásil či v případě pohledávek za majetkovou podstatou a jim na roveň postavených jinak neuplatnil.

⁸⁵ Srov. ustanovení § 203 IZ.

⁸⁶ Vládní návrh na vydání zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony [online]. Ministerstvo financí. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, červen 2018 [cit. 17. 12. 2022]. 850 s. Dostupné z: www.psp.cz, s. 331.

Nakonec se neuspokojují pohledávky, které vznikly až po uplynutí lhůty k přihlašování pohledávek a zároveň nejsou pohledávkami za majetkovou podstatou nebo pohledávkami postavenými na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou, ale ani pohledávkami, na něž se hledí jako na přihlášené.

Pohledávkám za majetkovou podstatou, pohledávkám postaveným na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou ani pohledávkám neuspokojovaným v insolvenčním řízení se tato práce dále věnovat nebude, jelikož pohledávky z titulu spotřebitelského úvěru se v insolvenčním řízení uplatňují výhradně podáním přihlášky pohledávky.

4.1.1 Pohledávka vykonatelná a pohledávka nevykonatelná

Vykonatelnost rozhodnutí je vlastnost rozhodnutí být v případě, že nedojde k dobrovolnému splnění uložené povinnosti, vynuceno prostřednictvím státní moci. Obecně u rozhodnutí nastává marným uplynutím pariční lhůty, tedy lhůty k dobrovolnému plnění, kterou určuje soud zásadně jako 3 dny od právní moci rozsudku⁸⁷. Uplynutím pariční lhůty se rozhodnutí stává vykonatelným titulem.

Vykonatelná pohledávka je pak taková pohledávka, jež je příslušným orgánem přiznána na základě vykonatelného titulu. V rámci přezkumu pohledávek v insolvenčním řízení plyne pro vykonatelné pohledávky do značné míry privilegované postavení. Vykonatelné pohledávky se v insolvenčním řízení uplatňují podáním přihlášky pohledávky.⁸⁸ Přihlašuje-li věřitel pohledávku jako vykonatelnou, je jeho povinností, aby také řádně tvrdil skutečnosti, o které vykonatelnost pohledávky podpírá⁸⁹, a rovněž aby v rámci příloh přihlášky připojil rozhodnutí, na jehož základě byla pohledávka věřiteli přiznána. Dle ustanovení § 177 odst. 1 IZ se vykonatelnost prokazuje veřejnou listinou. Vykonatelným titulem může být kromě vykonatelného rozhodnutí soudu například také vykonatelný rozhodčí nález, notářský zápis se svolením k vykonatelnosti, exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti nebo výpis ze seznamu přihlášených pohledávek.

Nevykonatelná pohledávka je naopak každá taková pohledávka, jež vykonatelným titulem přiznána není.

⁸⁷ Srov. ustanovení § 160 OSŘ.

⁸⁸ Srov. ustanovení § 173 odst. 2 IZ.

⁸⁹ Srov. ustanovení § 174 odst. 4 IZ.

4.1.2 Pohledávka zajištěná

Pod tímto pojmem rozumíme pohledávku zajištěného věřitele ve smyslu ustanovení § 2 odst. g) insolvenčního zákona, tedy věřitele, jehož pohledávka je zajištěna majetkem patřícím do majetkové podstaty jedním z taxativně vyjmenovaných způsobů, a to „*zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy*“⁹⁰. Věřiteli zajištěné pohledávky náleží právo, aby byla jeho pohledávka v rozsahu zajištění uspokojována pouze z předmětu zajištění⁹¹. Právo na uspokojení ze zajištění musí věřitel uplatnit v přihlášce pohledávky (tj. do konce lhůty k podání přihlášek pohledávky⁹²) a současně označit druh jejího zajištění a dobu jeho vzniku; v opačném případě se uplatní právní domněnka, že právo na uspokojení ze zajištění uplatněno nebylo⁹³ a věřitelova pohledávka se bude uspokojovat ve shodném pořadí s ostatními přihlášenými pohledávkami.

Mezi přihlášenými pohledávkami z titulu spotřebitelského úvěru se v insolvenčním řízení jen zřídka vyskytují pohledávky zajištěné, avšak pro ilustraci se může jednat o případ, kdy je sjednán spotřebitelský úvěr na financování nového automobilu, ke kterému je sjednáno zajištění v podobě zajišťovacího převodu práva právě pořizovaného automobilu.

4.1.3 Pohledávka podřízená

Podřízenost pohledávky je komentářovou literaturou obecně chápána jako její vlastnost být uspokojena až po uspokojení jiných pohledávek za týmž dlužníkem⁹⁴. V insolvenčním řízení platí, že podřízené pohledávky mohou být uspokojeny až po úplném uhrazení všech pohledávek, jichž se insolvenční řízení týká, s výjimkou pohledávek, jež se v insolvenčním řízení neuspokojují⁹⁵. Podřízené pohledávky se dle ustanovení § 172 odst. 3 IZ uspokojují v závislosti na dohodnuté nebo stanovené míře jejich podřízenosti, jinak se uspokojují poměrně.

⁹⁰ Srov. ustanovení § 2 odst. g) IZ.

⁹¹ Srov. ustanovení § 167 odst. 1 IZ.

⁹² K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 8. 2018, sp. zn. 29 ICdo 88/2016.

⁹³ Srov. ustanovení § 174 odst. 3 IZ.

⁹⁴ SPRINZ, Petr a Milan VRBA. Komentář k ustanovení § 172 IZ. In: SPRINZ, Petr, JIRMÁSEK, Tomáš, ŘEHÁČEK, Oldřich, VRBA, Milan, ZOUBEK, Hynek a kol. *Insolvenční zákon: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2019. Velké komentáře, 1248 s., s. 470, marg. č. 1.

⁹⁵ Srov. ustanovení § 172 odst. 1 IZ.

Je podstatné zmínit, že ustanovení § 172 odst. 2 IZ formuluje právní fikci podřízené pohledávky, a sice „*je-li způsobem řešení úpadku oddlužení, za podřízené pohledávky se s výjimkou pohledávek uvedených v § 170 považují také úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů a smluvní pokuta sjednaná pro případ prodlení s plněním přihlášené pohledávky, není-li taková smluvní pokuta dluhem z podnikání, ve výši, ve které v souhrnu převyšují výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku*“. Výše vyjmenovaná příslušenství a smluvní pokuta jsou tedy nepodřízenou pohledávkou v jejich celkovém součtu pouze ve výši, v jaké nepřesahují výši jistiny závazku v době jeho vzniku. V rozsahu přesahujícím tuto hranici se jedná o podřízené pohledávky, což je třeba při přezkumu pohledávek insolvenčním správcem testovat a případný zjištěný nedostatek odrazit v popření pořadí přihlášené pohledávky.

4.2 Přihláška pohledávky věřitele z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru do insolvenčního řízení

Pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru se v insolvenčním řízení uplatňují právě podáním přihlášky pohledávky a tyto pohledávky tvoří valnou většinu všech přihlašovaných pohledávek v rámci oddlužení⁹⁶.

Samotná přihláška pohledávky je formalizované podání doručované soudu, kterým současně věřiteli v insolvenčním řízení vzniká účast. Přihláška pohledávky musí být učiněna prostřednictvím předepsaného formuláře, aby byly přehledně tvrzeny všechny právně relevantní informace o přihlašované pohledávce. Obsah formuláře stanovuje ustanovení § 8 vyhlášky č. 191/2017 Sb.⁹⁷ Aktuální verze formuláře pro přihlašování pohledávek je dostupná online ke stažení v insolvenčním rejstříku. Věřitele, který podá přihlášku pohledávky nikoli na stanoveném formuláři, ve stanoveném formátu nebo stanoveným způsobem, soud vyzve k opravě nebo doplnění. Soud k opravě či doplnění určí lhůtu, o níž musí věřitele poučit. Pokud věřitel ani přes výzvu soudu ve stanovené lhůtě svou přihlášku neopraví či nedoplní, jedná se o důvod pro odmítnutí jeho přihlášky soudem.⁹⁸

⁹⁶ Srov. podkapitulu 4.8.2.

⁹⁷ Srov. ustanovení § 176 a § 431 písm. a) IZ.

⁹⁸ V souladu s ustanovením § 80a odst. 3 IZ a § 43 OSŘ.

Příhlášky pohledávek se podávají u insolvenčního soudu, a to ve lhůtě 2 měsíců ode dne zveřejnění rozhodnutí o úpadku v insolvenčním rejstříku⁹⁹. Jedná se o lhůtu procesní a pro její zachování tedy postačí, je-li přihláška pohledávky nejpozději posledního dne této lhůty předána orgánu, jenž má povinnost ji doručit¹⁰⁰. Tato lhůta skončí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, kdy došlo ke zveřejnění rozhodnutí o úpadku v insolvenčním rejstříku. V případě, že by poslední den lhůty připadl na víkend či státní svátek, skončí lhůta v nejbližší následující pracovní den¹⁰¹. Osoby, kterým se podle zvláštního právního předpisu zřizuje datová schránka bez žádosti, činí podání včetně příloh v elektronické podobě do datové schránky soudu nebo v elektronické podobě podepsané uznávaným elektronickým podpisem. Takto podaná přihláška se považuje za doručenou a dodanou, jakmile bylo podání dodáno do datové schránky soudu¹⁰². Lhůta pro přihlášení pohledávek je propadná¹⁰³. Pro přihlášky pohledávek, které byly doručeny po uplynutí této lhůty, platí, že k nim soud nepřihlíží, v insolvenčním řízení se neuspokojí¹⁰⁴ a následně jsou soudem odmítnuty v souladu s ustanovením § 185 IZ.¹⁰⁵

V každém insolvenčním řízení je rozhodnutím soudu ustanoven insolvenční správce¹⁰⁶. Jeho povinností je mimo jiné provést přezkum přihlášených pohledávek v daném insolvenčním řízení, čemuž se dále věnuje podkapitola 4.4.

4.3 Náležitosti přihlášky pohledávky

Každá přihláška pohledávky musí splňovat obecné náležitosti podání, které stanovuje občanský soudní řád¹⁰⁷. Konkrétní požadavky na obsah přihlášky pohledávky jsou vymezeny v ustanovení § 8 vyhlášky č. 191/2017 Sb. V elektronickém formuláři pro přihlášení pohledávky by měl věřitel nejprve zvolit příslušný soud a zadat spisovou značku insolvenčního

⁹⁹ Srov. ustanovení § 136 odst. 2 písm. d, § 421 odst. 1 a § 71 odst. 1 IZ.

¹⁰⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 4. 2020, sp. zn. 29 NSČR 118/2019.

¹⁰¹ Srov. ustanovení § 57 odst. 3 OSŘ.

¹⁰² Srov. ustanovení § 2 odst. 7 instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 133/2012-OD-ST.

¹⁰³ Srov. ustanovení § 83 IZ.

¹⁰⁴ Srov. ustanovení 173 odst. 1 IZ.

¹⁰⁵ VRBA, Milan, Oldřich ŘEHÁČEK, Jan ZŮBEK a Martin DIRHAN. *Vybraná judikatura z oblasti uplatňování pohledávek v insolvenčním řízení s komentářem*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Vybraná judikatura, 288 s., s. 42, 43.

¹⁰⁶ Srov. ustanovení § 25 IZ.

¹⁰⁷ Srov. ustanovení § 42 odst. 4 OSŘ.

řízení. Přihlášku pohledávky věřitel podává u soudu, který vede dané insolvenční řízení dlužníka, tedy dle ustanovení § 97 odst. 1 IZ u soudu, jemuž došel insolvenční návrh.

Následně věřitel uvede identifikaci subjektů řízení počínaje dlužníkem. V praxi nastává situace, kdy věřiteli nejsou známy některé požadované údaje identifikující dlužníka. Údaje o dlužníku jsou však veřejně dostupné online prostřednictvím insolvenčního rejstříku, odkud je věřitel může snadno doplnit. Po dlužníkovi věřitel provádí identifikaci sebe samotného, respektive svého právního zástupce, pokud si jej zvolí.

Další část formuláře obsahuje informace o přihlašované pohledávce. Mimo to, že zde věřitel uvádí informace o pořadí pohledávky a uvádí také výši pohledávky v korunách českých¹⁰⁸, požaduje insolvenční zákon uvedení důvodu vzniku přihlašované pohledávky. Konkrétně se zde uvádí celková výše jistiny pohledávky a výše jistiny pohledávky v době jejího vzniku. Přihláška pohledávky zastupuje v kolektivním insolvenčním řízení obdobnou roli jako žaloba na plnění ve sporném řízení nalézacím. Je proto zapotřebí jasně a nezaměnitelně vymezit předmět daného soudního řízení, který je v případě insolvenčního řízení označován právě jako důvod vzniku přihlašované pohledávky.¹⁰⁹ Podle ustanovení § 174 odst. 2 IZ se „*důvodem vzniku přihlašované pohledávky rozumí uvedení skutečností, na nichž se pohledávka zakládá*“. Věřitel by zde měl především uvést skutkové okolnosti, z nichž lze usuzovat na existenci této pohledávky, aby bylo zřejmé, na kterém právním poměru věřitel přihlašovanou pohledávku zakládá¹¹⁰. V tomto poli formuláře, případně v poli „další okolnosti“ by měl věřitel také řádně tvrdit, jakým konkrétním způsobem a jakými konkrétními postupy bylo provedeno posouzení úvěruschopnosti dlužníka. Současně by věřitel měl v rámci příloh přihlášky připojit veškeré listiny nebo jiné důkazy, kterými svá tvrzení o prověření úvěruschopnosti podloží. Věřitel dále uvádí případné příslušenství pohledávky¹¹¹ společně se způsobem jeho výpočtu a jeho celkovou výší. Následně věřitel podává informace o povaze pohledávky tím, že volí z nabízených vlastností pohledávky ty, jež pro pohledávku platí. Tedy jestli je pohledávka vykonatelná, podřízená, peněžitá, splatná a také v jaké je měně. Insolvenční správce totiž zkoumá rozdílně posouzení úvěruschopnosti u věřitelů, kteří přihlašují do

¹⁰⁸ Srov. ustanovení § 175 IZ, kde jsou dále stanovena pravidla pro přepočítání z cizích měn.

¹⁰⁹ VRBA, Milan, Oldřich ŘEHÁČEK, Jan ZŮBEK a Martin DIRHAN. Op. cit., s. 58.

¹¹⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 29 ICdo 1/2012 nebo usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 9. 2016, sp. zn. 29 ICdo 55/2014.

¹¹¹ Příslušenstvím pohledávky jsou podle ustanovení § 513 OZ úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním. Nutno poznamenat, že se zde neřadí smluvní pokuta. Tu je nutno přihlásit jako samostatnou pohledávku s vlastním důvodem vzniku.

insolvenčního řízení pohledávku, o níž již bylo pravomocně meritorně rozhodnuto, než pohledávky věřitelů, u kterých takové rozhodnutí dosud vydáno nebylo nebo případně dosud nenabylo právní moci¹¹². Dále na formuláři najdeme věřitelovo prohlášení, že údaje uvedené v přihlášce jsou pravdivé, seznam příloh a také datum a podpis osoby, která přihlášku podává.

4.4 Přezkumná činnost insolvenčního správce

4.4.1 Formální přezkum přihlášky pohledávky

Ač insolvenční zákon hovoří o tom, že se všechny přihlášky pohledávek podávají u soudu dvojmo¹¹³, je v dnešní době praxí, že se přihlášky pohledávek doručují soudu do datové schránky. V ustanovení § 80a IZ je dokonce vyjádřena povinnost osob, kterým se podle zvláštního právního předpisu zřizuje datová schránka, činit svá podání v elektronické podobě právě do datové schránky soudu. Osobami s touto povinností jsou advokát, statutární auditor, daňový poradce, insolvenční správce, právnická osoba zřízená zákonem, právnická osoba zapsaná v obchodním rejstříku a orgán veřejné moci.¹¹⁴

Přihlášky pohledávek jsou soudem poté, co projdou formální kontrolou insolvenčního soudu, doručovány do datové schránky insolvenčního správce. Tuto kontrolu soud provádí ex officio, přičemž zjištěné nedostatky mohou být podle občanského soudního řádu jak odstranitelné, tak neodstranitelné¹¹⁵. V průběhu výše zmíněné kontroly přihlášky pohledávky insolvenční soud zkoumá včasnost¹¹⁶ podané přihlášky, dodržení procesních podmínek, stanovené formy¹¹⁷ a způsobu doručování^{118, 119}.

Vyhovující přihlášky insolvenční soud doručí insolvenčnímu správci. V této fázi se insolvenční správce postupně seznamuje s obsahem přihlášek pohledávek a sestavuje seznam přihlášených pohledávek. Úkolem insolvenčního správce je před samotným věcným

¹¹² Srov. podkapitoly 4.6.1.1 a 4.6.1.2.

¹¹³ Srov. ustanovení § 174 odst. 1 IZ.

¹¹⁴ JIRMÁSEK, Tomáš. Komentář k ustanovení § 80a IZ. In: SPRINZ, Petr, JIRMÁSEK, Tomáš, ŘEHÁČEK, Oldřich, VRBA, Milan, ZOUBEK, Hynek a kol. Op. cit., s. 177, marg. č. 3.

¹¹⁵ Srov. ustanovení § 7 IZ ve spojení s § 104 OSŘ.

¹¹⁶ Srov. ustanovení § 173 odst. 1 IZ.

¹¹⁷ Srov. ustanovení § 176 IZ.

¹¹⁸ Srov. ustanovení § 80a odst. 3 IZ.

¹¹⁹ ŘEHÁČEK, Oldřich a Milan VRBA. Komentář k ustanovení § 188 IZ. In: SPRINZ, Petr, JIRMÁSEK, Tomáš, ŘEHÁČEK, Oldřich, VRBA, Milan, ZOUBEK, Hynek a kol. Op. cit., s. 516, 517, marg. č. 1, 2, 3.

přezkumem přihlášených pohledávek¹²⁰ zhodnotit přihlášku po stránce formální. To znamená posoudit, zda přihláška obsahuje všechny zákonem předpokládané náležitosti, respektive zda jsou uvedeny určitě a srozumitelně.¹²¹ Jde o obecné náležitosti podání, jež stanovuje občanský soudní řád, a také speciální náležitosti stanovené především ustanoveními § 174 odst. 2 až 4 IZ nebo § 8 vyhlášky č. 191/2017 Sb. O vadách a nedostacích zjištěných při formálním posouzení a jejich odstraňování je dále pojednáno v podkapitole 4.4.1.1, respektive 4.4.1.2.

4.4.1.1 Nedostatky přihlášky pohledávky řešené neformální komunikací insolvenčního správce s věřitelem směřující k předcházení sporu

V souvislosti s nedostatky přihlášky pohledávky řešenými neformální komunikací insolvenčního správce s věřitelem směřující k předcházení sporu, hovoříme o nedostacích, jež samy o sobě nečiní přihlášku nepřezkoumatelnou, ale jsou důvodem pro její popření. Podle ustanovení § 9 písm. d) vyhlášky č. 121/2019 Sb. by ale insolvenční správce měl „*v zájmu předcházení sporům, je-li to účelné, před popřením přihlášené pohledávky informovat věřitele, které jím nedoložené skutečnosti nebo doklady povedou k popření pohledávky insolvenčním správcem*“. Insolvenční správce by tedy měl věřitele e-mailem nebo datovou zprávou zaslano do datové schránky věřitele, případně do datové schránky jeho zástupce (pokud ho má) upozornit na zjištěné nedostatky přihlášky. Věřitel by tak měl být vyrozuměn, že má nedostatky přihlášky pohledávky podle správcovy neformální výzvy odstranit a předejít tak případnému zbytečnému popření přihlášky pohledávky a následnému incidenčnímu sporu, v jehož rámci by mohly být takové nedostatky zhojeny. Z pohledu této práce je častým příkladem zmíněného nedostatku situace, kdy ve velké části případů věřitelé v přihlášce pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru o posouzení úvěruschopnosti dlužníka netvrdí ničeho. Takového věřitele by insolvenční správce měl „neformální komunikací“ vyzvat, aby své tvrzení o posouzení úvěruschopnosti spotřebitele doplnil a prokázal důkazy, o které svá tvrzení opírá.

Na to, aby insolvenční správci řádně užívali neformální výzvu ve vztahu k věřitelům, je kladen důraz také v rozhodovací praxi soudů. Tento názor je vyjádřen například v nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 23. 6. 2020, sp. zn. II. ÚS 645/20, popřípadě v usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 10. 2020, č. j. 102 VSPH 339/2020-40. Dle tohoto názoru je přiznání náhrady nákladů řízení insolvenčnímu správcovi v incidenčním sporu

¹²⁰ Srov. podkapitolu 4.5.

¹²¹ VRBA, Milan, Oldřich ŘEHÁČEK, Jan ZŮBEK a Martin DIRHAN. Op. cit., s. 131.

o tom, že pohledávka věřitele vůči dlužníkovi není v popřené výši po právu, podmíněno právě výzvou insolvenčního správce, jež je adresována věřiteli a upozorňuje na opravu či doplnění přihlášky. Insolvenční správce by totiž měl předcházet zbytečným incidenčním sporům, „*keré v důsledku hladkému chodu a dosažení cílů insolvenčního řízení nepomáhají, ale naopak nedůvodně zatěžují insolvenční soudy a mohou jít i na úkor majetkové podstaty*“¹²². Incidenční spor nezahájený v souladu s výše uvedeným pravidlem se nepovažuje za důvodně zahájený a zavinění za jeho zastavení neleží pouze na straně věřitele¹²³. Ústavní soud České republiky v nálezu ze dne 23. 6. 2020, sp. zn. II. ÚS 645/20 uzavírá, že „*obecné soudy nemohou opomenout zbytečnost, respektive předčasnost zahájení takového incidenčního sporu a přiznat insolvenčnímu správci náhradu nákladů řízení vůči věřiteli. Pokud tak učiní, poruší právo věřitele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny*“.

4.4.1.2 Vady přihlášky pohledávky odstraňované kvalifikovanou výzvou insolvenčního správce podle ustanovení § 188 odst. 2 insolvenčního zákona

Tato podkapitola se bude věnovat vadám nebo neúplnostem, které jsou natolik závažné, že činí přihlášku pohledávky nepřezkoumatelnou¹²⁴, tedy brání insolvenčnímu správci v zaujetí stanoviska při jejím věcném přezkumu, jemuž se dále věnuje podkapitola 4.4.2. Takové vady budou v této práci označovány jako vady kvalifikované. Typickým příkladem kvalifikované vady je situace, kdy věřitel neuvede dostatečně určité skutečnosti týkající se důvodu vzniku či výše přihlašované pohledávky. Dospěje-li insolvenční správce k závěru, že přihlášku pohledávky nelze přezkoumat pro její vady či neúplnost, je jeho povinností věřitele kvalifikovanou výzvou vyzvat, aby svou přihlášku opravil.

Kvalifikovanou výzvou je tato označována proto, neboť zákon klade na její obsah v ustanovení § 188 odst. 2 IZ požadavky, bez jejichž naplnění výzva nenesé zákonem předpokládané následky. Insolvenční správce by měl v kvalifikované výzvě přesně uvést, v čem spatřuje vady přihlášky, a rovněž věřitele poučit o tom, jak je nutné opravu a doplnění provést. Kvalifikovaná výzva musí obsahovat lhůtu na provedení opravy či doplnění, jež je dle insolvenčního zákona patnáctidenní, neurčí-li insolvenční správce lhůtu delší. Insolvenční

¹²² Srov. nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 23. 6. 2020, sp. zn. II. ÚS 645/20.

¹²³ Srov. ustanovení § 146 odst. 2 OSŘ.

¹²⁴ Srov. ustanovení § 188 odst. 2 IZ.

správce je povinen věřitele kvalifikovanou výzvou poučit o následcích neopravení nebo nedoplnění. V případě, že přihlášku řádně ve stanovené lhůtě neopraví či nedoplní, bude přihlášená pohledávka dle ustanovení § 188 odst. 2 IZ předložena insolvenčnímu soudu, který rozhodne o tom, že se k přihlášce nepřihlíží. V důsledku skutečností, pro které se k přihlášce nepřihlíží, tedy že věřitel po kvalifikované výzvě přihlášku nedoplnil či neopravil, následně soud přihlášku svým rozhodnutím odmítne¹²⁵. Právní mocí rozhodnutí insolvenčního soudu o odmítnutí přihlášky končí účast věřitele v insolvenčním řízení. Je nutné připomenout, že věřitele je třeba poučit nejen o tom, že opravu přihlášky je povinen ve stanovené lhůtě adresovat insolvenčnímu soudu, ale také o tom, kdy je tato procesní lhůta zachována^{126, 127}.

4.4.2 Věcný přezkum přihlášky pohledávky insolvenčním správcem ve vztahu k prokázání posouzení úvěruschopnosti věřitelem

Přihlášky, jež obstály při formálním přezkumu podle podkapitoly 4.4.1, insolvenční správce podrobí přezkumu věcnému. Insolvenční správce je povinen zkoumat, zda pohledávka skutečně vznikla, případně zda již nezanikla nebo se pohledávka zcela či částečně nepromlčela. Dále musí správce zkoumat, zda pohledávka existuje ve výši tvrzené věřitelem v přihlášce pohledávky a zda se má pohledávka v souladu se zákonem uspokojovat v pořadí, které věřitel v přihlášce pohledávky uplatnil. Výsledkem přezkoumání přihlášených pohledávek může být popření pravosti, výše či pořadí pohledávky insolvenčním správcem, popřípadě jiným subjektem s popěrným právem¹²⁸.

Přezkumná činnost insolvenčního správce je tak prostředkem pro zajištění insolvenčním zákonem upravené poměrné distribuce finančních prostředků dlužníka, jež představují typicky postizitelnou část jeho příjmu, případně zpeněžení majetku náležejícího a sepsaného do majetkové podstaty, o kterém insolvenční soud rozhodl, že bude zpeněžen, dále mimořádné příjmy dlužníka nebo hodnoty získané darem a dědictvím, mezi věřitele. Jinými slovy, insolvenční správce je garantem, aby se v insolvenčním řízení poměrně a férově uspokojovaly pouze existující, nepromlčené a dalšími pravidly upravenými v insolvenčním

¹²⁵ Srov. ustanovení § 185 IZ.

¹²⁶ S ohledem na ustanovení § 57 OSŘ a § 80a IZ.

¹²⁷ MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Odstranění vad přihlášek, sestavení seznamu přihlášek* [online], 18. 2. 2021 [cit. 20. 1. 2023]. Dostupné z: www.insolvencni-zakon-komentar.cz

¹²⁸ Srov. podkapitolu 4.6.

zákoně¹²⁹ uplatněné pohledávky věřitelů. Při této činnosti čerpá insolvenční správce především z informací a podkladů poskytnutých věřiteli v přihlášce pohledávky, jelikož právě ti jsou dle ustanovení § 120 odst. 1 OSŘ vázáni důkazní povinností. Za podklad může správci sloužit také účetnictví dlužníka, případně další právně relevantní podklady poskytnuté dlužníkem.

Tato práce se zabývá výhradně přezkumnou činností insolvenčního správce ve vztahu k otázce, zda věřitel před poskytnutím spotřebitelského úvěru nebo významnou změnou¹³⁰ smlouvy o spotřebitelském úvěru splnil povinnost s odbornou péčí posoudit dlužníkovu schopnost splácet spotřebitelský úvěr¹³¹.

Důsledkem pro smluvní vztah ze smlouvy o spotřebitelském úvěru, uvedeným přímo v zákoně o spotřebitelském úvěru v případě nedostatečného (vůbec netvrzeného nebo neprokázaného) posouzení úvěruschopnosti spotřebitele, je absolutní neplatnost uzavřené smlouvy o spotřebitelském úvěru. Tento pro věřitele nepříznivý následek je vyjádřen v ustanovení § 87 odst. 1 ZSÚ16, respektive v ustanovení § 9 odst. 1 ZSÚ10. Insolvenčnímu správci proto při případném popření takové pohledávky náleží námitka neplatnosti dané smlouvy o spotřebitelském úvěru. O dalších následcích pro přihlášenou pohledávku v insolvenčním řízení, které plynou z nedostání věřitelovy povinnosti posoudit s odbornou péčí úvěruschopnost spotřebitele, pojednává podkapitola 4.6.

Přezkum přihlášených pohledávek insolvenční správce provádí s odbornou péčí¹³². V případě, že by tak nečinil a postupoval nekvalifikovaně či nedbale, vystavoval by se riziku odpovědnosti za škodu vzniklou při výkonu jeho funkce věřitelům, dlužníkovi, případně i jiným osobám¹³³. Pro účely této práce autor připomíná zejména povinnost insolvenčního správce, jež vyplývá z ustanovení § 9 písm. f) vyhlášky č. 121/2019 Sb., tedy že insolvenční správce je povinen znát judikaturu publikovanou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, tuto při přezkumné činnosti aplikovat a v případě, že se od ní odchýlí, dostatečně odůvodnit

¹²⁹ Srov. např. podřízené pohledávky podle ustanovení § 172 odst. 2 IZ, nebo pohledávky, které se v insolvenčním řízení neuspokojují podle ustanovení § 170 IZ.

¹³⁰ Dle ustanovení § 86 odst. 1 ZSÚ16 se jedná o změnu „závazku z takové smlouvy spočívající ve významném navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru“. Povinnost posoudit úvěruschopnost spotřebitele před významnou změnou závazků platí také pro spotřebitelské úvěry uzavřené v době účinnosti starého zákona o spotřebitelském úvěru.

¹³¹ Této povinnosti se podrobně věnuje podkapitola 4.6.

¹³² Srov. ustanovení § 36 IZ.

¹³³ Dle ustanovení § 37 odst. 1 IZ jde o objektivní odpovědnost s možností liberace. Liberačním důvodem je prokázání, že škodě nebo jiné újmě nemohl insolvenční správce zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat se zřetelem k průběhu insolvenčního řízení.

stanovisko, proč pohledávku nepopírá. Jako nadbytečné se jeví připomenout, že vysoké nároky na odbornost insolvenčního správce, které jsou na něj kladeny právními předpisy, jistě směřují k tomu, že insolvenční správce by měl znát nejen judikaturu zveřejněnou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ale také další rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, nálezy Ústavního soudu České republiky a také rozhodnutí vrchních soudů o otázkách, o nichž dosud nebylo rozhodnuto Nejvyšším soudem České republiky. O vysokých nárocích na odbornost insolvenčního správce při přezkumné činnosti svědčí také závěr formulovaný v usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 29 NSČR 63/2011 (R 34/2014), že insolvenční soud v rámci dohledací činnosti nemůže správci uložit, jaký postoj má k té které pohledávce při přezkumu zaujmout¹³⁴.

4.5 Povinnosti poskytovatele spotřebitelského úvěru při posouzení úvěruschopnosti spotřebitele

Konkrétní požadavky na to, z jakých podkladů by měl věřitel vyjít a kterými postupy by měl posouzení úvěruschopnosti spotřebitele provádět, jsou v legislativě vymezeny poměrně stroze a konkretizovány jsou dále rozhodnutími soudů vyšších stupňů. Podle ustanovení § 86 odst. 1 ZSÚ16 by měl věřitel (poskytovatel spotřebitelského úvěru) posoudit úvěruschopnost spotřebitele „na základě nezbytných, spolehlivých, dostatečných a přiměřených informací získaných od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, z databáze umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele nebo i z jiných zdrojů“. Ustanovení § 86 odst. 2 ZSÚ16 stanoví, že věřitel by měl především posoudit schopnost spotřebitele splácet sjednané splátky spotřebitelského úvěru, a to s přihlédnutím k výši příjmů a výdajů spotřebitele a způsobu plnění dosavadních dluhů. Hodnota majetku spotřebitele má být zohledněna v případě, že z okolností uzavíraného spotřebitelského úvěru vyplývá, „že spotřebitelský úvěr má být částečně nebo úplně splacen výnosem z prodeje majetku spotřebitele, nikoli pravidelnými splátkami, nebo jestliže z finanční situace spotřebitele vyplývá, že bude schopen splácet spotřebitelský úvěr bez ohledu na své příjmy“.¹³⁵

Podstatným závěrem soudní praxe v České republice je skutečnost, že věřitel se při posuzování úvěruschopnosti spotřebitele s odbornou péčí nemůže spokojit pouze

¹³⁴ ŘEHÁČEK, Oldřich a Milan VRBA. Komentář k ustanovení § 188 IZ. In: SPRINZ, Petr, JIRMÁSEK, Tomáš, ŘEHÁČEK, Oldřich, VRBA, Milan, ZOUBEK, Hynek a kol. Op. cit., s. 520, marg. č. 19.

¹³⁵ PODANÝ, Jan a Jana KAJZROVÁ. *K posuzování úvěruschopnosti spotřebitele*. Advokatnidenik.cz [online], 26. 6. 2020 [cit. 20. 12. 2022]. Dostupné z: www.advokatnidenik.cz

s nepodloženými tvrzeními dlužníka o jeho osobních, výdělkových a majetkových poměrech, nýbrž je povinen tato tvrzení pro dostání požadavku odborné péče také aktivně ověřovat. Výše zmíněný názor je vyjádřen v rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 7. 2018, sp. zn. 33 Cdo 2178/2018, ve kterém je uvedeno, že „*věřitel nedostojí povinnosti stanovené mu zákonem o spotřebitelském úvěru, tedy nepostupuje s odbornou péčí při posouzení schopnosti spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr, vyjde-li z objektivně nedoloženého osobního prohlášení dlužníka o jeho osobních, výdělkových a majetkových poměrech. Na tom nic nemění, že dlužník není evidován v databázích dlužníků. (...) dostatečnými nejsou míněny informace získané toliko od spotřebitele. Odborná péče předpokládá údaje, které dlužník věřiteli uvedl, ověřit, resp. objektivně podložit minimálně potvrzením zaměstnavatele dlužníka*“. Dále pak také v rozsudku Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 1 As 30/2015, ve kterém je formulováno, „*že součástí odborné péče poskytovatele úvěru podle § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru je i taková obezřetnost, která jej vede k nespolehání se jen na údaje tvrzené žadatelem o úvěr, ale i k prověření, resp. požadavku na doložení, těchto tvrzení (např. potvrzením o zaměstnání a příjmu, doložením výplatních pásek, doložením výpisu z účtu žadatele, apod.)*“, nebo konečně v nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 26. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 4129/18.

Autor práce se ve světle závěrů obsažených v rozhodnutích uvedených v předchozím odstavci nemůže ztotožnit s názorem vyjádřeným v rámci komentáře k ustanovení § 86 zákona o spotřebitelském úvěru: „*Úvahy, že poskytovatel musí vždy zjišťovat konkrétní výdaje konkrétního spotřebitele (Vacek 2015 s. 115 a násl. ¹³⁶) nepovažujeme za správné, a to z několika důvodů...*“ Ten lze najít v komentářové literatuře¹³⁷. Autor má naopak za to, jak ostatně uvádí v této práci, že je povinností poskytovatele spotřebitelského úvěru zjišťovat skutečné výdaje daného spotřebitele a tyto za pomoci vhodných a dosažitelných podkladů a zdrojů také aktivně ověřovat.

¹³⁶ VACEK, Lukáš. Komentář k ustanovení § 9 ZSÚ10. *Zákon o spotřebitelském úvěru. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 448 s., s. 116. Autor souhlasí s názorem zde uvedeným: „*Odborná péče věřitele mimo jiné zahrnuje i skutečnost, že při tom věřitel nevychází ze statisticky zprůměrovaných údajů (např. nájem v místě a čase obvyklý či jiné průměrné výdaje domácnosti), ale vždy bere v potaz konkrétní situaci spotřebitele žádajícího o spotřebitelský úvěr.*“

¹³⁷ SLANINA, Jan, JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel, WACHTLOVÁ, Lucie, FLÍDR, Jan. Komentář k ustanovení § 86 ZSÚ16. In: SLANINA, Jan, JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel, WACHTLOVÁ, Lucie, FLÍDR, Jan. Op. cit., s. 429, marg. č. 9.

4.5.1 Povinnosti poskytovatele spotřebitelského úvěru při prověřování aktivní stránky poměrů spotřebitele

Jak je uvedeno v ustanovení § 86 odst. 2 ZSÚ16, při posouzení úvěruschopnosti spotřebitele by mělo být předmětem posuzování věřitele zejména „*porovnání příjmů a výdajů spotřebitele a způsobu plnění dosavadních dluhů*“. Při posuzování aktivní stránky poměrů spotřebitele by měla být věřitelova pozornost zaměřena především na skutečné příjmy spotřebitele a jeho skutečné majetkové poměry. K ověření spotřebitelem tvrzených informací o jeho skutečných příjmech je pro poskytovatele vhodným podkladem například výplatní páska, písemné potvrzení spotřebitelova zaměstnavatele o jeho mzdě a její skladbě, případně výpis z bankovního účtu, na který je spotřebiteli mzda zasílána. Požadavky se mohou lišit dle výše konkrétního požadovaného spotřebitelského úvěru, avšak obecně by měl věřitel vyžadovat, aby byly výše uvedené podklady spotřebitelem doloženy za období nejméně tří po sobě jdoucích kalendářních měsíců, „*aby mohl poskytovatel zjistit stabilitu příjmů a výdajů dlužnice, resp. případné nepravidelné výdaje a výkyvy v příjmech a výdajích dlužnice*“.¹³⁸

Informace o skladbě mzdy uvedené na výplatním lístku je velmi užitečná při ověřování skutečných příjmů spotřebitele, což lze ilustrovat na příkladu řidičů nákladních automobilů v mezinárodní kamionové dopravě. Z výplatních pásek je v těchto případech možno zjistit, že mnohdy značnou část tvrzených spotřebitelových „čistých příjmů“ tvoří cestovní náhrady (tzv. diety). Ty však nelze bez dalšího považovat za čistý příjem spotřebitele, neboť jsou určeny k náhradě odpovídajících výdajů řidiče (jde např. o nocležné, stravné atd.) a odpovídá jim na druhé straně také příslušný výdaj. Z výplatních pásek lze dále vyčíst také případné srážky ze mzdy kvůli probíhající exekuci vedené proti spotřebiteli.

Specifická situace nastává v případě, kdy je spotřebitelský úvěr sjednán fyzickou osobou – podnikatelem. V takovém případě je nutno příjmy posuzovat se zvýšenou mírou obezřetnosti. Čistý měsíční příjem je totiž poskytovatel nucen stanovit na základě doloženého výsledku hospodaření za uplynulý kalendářní rok. Výše uvedené může znamenat, že je čistý měsíční příjem stanovován na základě dat starých několik měsíců, které v době uzavírání spotřebitelského úvěru nejen že nemusí být přesné, ale neodhalí ani případnou skutečnost, že spotřebitel již aktuálně žádný příjem nemá.

¹³⁸ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 3. 2022, č. j. 102 VSPH 709/2021-73.

4.5.2 Povinnosti poskytovatele spotřebitelského úvěru při prověřování pasivní stránky poměrů spotřebitele

Při prověřování pasivní stránky poměrů spotřebitele má věřitel zjišťovat skutečné závazky a skutečné výdaje spotřebitele, tedy zejména výdaje na bydlení, výdaje na ošacení, výdaje na stravu, výdaje na léky a zdravotní pomůcky, výdaje na dopravu, výdaje na zájmy a koníčky, rezervu na mimořádné výdaje a také případné výdaje vycházející ze specifických osobních a rodinných poměrů¹³⁹. Dále je zapotřebí zjistit počet spotřebitelem vyživovaných osob či výši případné vyživovací povinnosti.¹⁴⁰ Tyto skutečné výdaje mají být uvedeny spotřebitelem a následně za pomoci vhodného podkladu, jímž může být výpis z účtu dlužníka za období několika měsíců nebo doklady o nákladech na bydlení (nájemní smlouva, inkaso), případně doklady o dalších výdajích¹⁴¹, ověřeny poskytovatelem spotřebitelského úvěru. Spotřebitelovy závazky je pak nutno ověřit minimálně nahlédnutím do insolvenčního rejstříku, zda se tento spotřebitel již nenachází v úpadku, a dále nahlédnutím do bankovního registru klientských informací (dále jen „BRKI“), nebankovního registru klientských informací (dále jen „NRKI“) či registru SOLUS.¹⁴² Je třeba poznamenat, že ač negativní záznam v některém z těchto registrů by mohl sám o sobě při dodržení požadavku odborné péče zavdávat důvodnou pochybnost o schopnosti spotřebitele úvěr splácet (a tedy znemožňovat poskytovateli úvěr poskytnout), informace o žádném či pozitivním záznamu spotřebitele v některém z těchto registrů nemůže být bez dalšího dostatečným podkladem pro věřitelovo konstatování, že spotřebitel bude požadovaný úvěr schopen splácet.

Zcela jistě tedy povinnosti odborné péče při posouzení úvěruschopnosti spotřebitele nedostojí takový poskytovatel spotřebitelského úvěru, který stanoví výši výdajů spotřebitele pouhým dosazením částky životního minima a „*normativních nákladů na bydlení v nájemním bytě v rozsahu odpovídajícím podílu dlužníka na příjmech domácnosti*“, ¹⁴³ a tedy bez znalosti skutečných výdajů spotřebitele. Takový postup nastavuje výdaje spotřebitele v nereálně nízké

¹³⁹ Např. postižený člen rodiny, vážná nemoc v rodině, péče o nemohoucího rodiče.

¹⁴⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 4 Tdo 238/2019, které hovoří o „*skutečných příjmech a výdajích vyplývajících z nákladů na bydlení, obživu, výživné a splátek z předchozích uzavřených úvěrových smluv*“.

¹⁴¹ Například na léky z důvodu nepříznivého zdravotního stavu spotřebitele.

¹⁴² SLANINA, Jan, JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel, WACHTLOVÁ, Lucie, FLÍDR, Jan. Komentář k ustanovení § 86 ZSÚ16. In: SLANINA, Jan, JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel, WACHTLOVÁ, Lucie, FLÍDR, Jan. Op. cit., s. 429, marg. č. 11.

¹⁴³ Srov. rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 9. 11. 2022, sp. zn. KSPH 68 INS 10639/2021.

výši, což většinou v praxi vede k nežádoucí deformaci výpočtu úvěruschopnosti¹⁴⁴. Pak je tento nepřesný výstup pro posouzení úvěruschopnosti nepoužitelný. Jistě totiž nelze dát za pravdu takovému zobecňování některých poskytovatelů spotřebitelského úvěru, že by měsíční výdaje všech spotřebitelů¹⁴⁵ byly stejné, či dokonce nižší, než částka životního minima¹⁴⁶. Dále se poskytovatel spotřebitelského úvěru při prověřování pasivní stránky poměrů spotřebitele nemůže spokojit s tvrzením spotřebitele, že kromě nákladů na bydlení žádné jiné pravidelné měsíční náklady nemá. Již logickou úvahou je zřejmé, že spotřebiteli musí vznikat při nejmenším výdaje na vlastní obživu. Lze připustit situaci, kdy náklady na bydlení spotřebitele jsou nízké z důvodu, že spotřebitel bydlí například u rodičů a těmto na bydlení menší částkou přispívá. V tomto případě by však měl věřitel požadovat od spotřebitele potvrzení osoby, která mu umožňuje bydlení v jejím bytě, o částce, kterou spotřebitel na bydlení přispívá.

Jsou-li základem pro věřitelovo posouzení spotřebitelovy schopnosti daný dluh splácet skutečnosti uvedené samotným dlužníkem¹⁴⁷ a je-li současně poskytovatel spotřebitelského úvěru, který je v postavení profesionála, povinen takto spotřebitelem uvedené údaje podrobit ověření jejich správnosti, má autor za to, že nelze následně přičítat k tíži dlužníka, pokud by dlužník některé informace neuvedl vůbec, popřípadě je uvedl nepřesně, a to za předpokladu, že poskytovatel spotřebitelského úvěru mohl a měl takové informace ověřit. V praxi by tak poskytovatel neměl připustit, že by příjmy a výdaje spotřebitele (především náklady na bydlení) nebylo možno ověřit. Poskytovatel by jistě v takovém případě mohl požadovat, aby spotřebitel k ověření doložil výplatní lístky, bankovní výpisy a výši plateb za bydlení a média dodávané do jeho bydlení, případně další výdaje s jeho bydlením spojené.

4.6 Důsledky nesplnění povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele při přezkoumávání pohledávky v insolvenčním řízení

Pro další obsah této práce je vhodné zmínit, že dospěje-li insolvenční správce při přezkumu pohledávky k závěru, že před uzavřením nebo významným navýšením celkové výše spotřebitelského úvěru poskytovatel s odbornou péčí neposoudil úvěruschopnost spotřebitele, měl by takovou pohledávku popřít s tím, že namítne neplatnost předmětné smlouvy

¹⁴⁴ Rozdíl mezi skutečnými příjmy a skutečnými výdaji.

¹⁴⁵ Pozn. autora: „pokud vůbec některých spotřebitelů“.

¹⁴⁶ Dle ustanovení § 2 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, činí pro rok 2023 částka životního minima jednotlivce měsíčně 4 860 Kč.

¹⁴⁷ Jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 4 Tdo 238/2019.

o spotřebitelském úvěru¹⁴⁸. Jinými slovy: právě popření přihlášené pohledávky je důsledkem neprověření úvěruschopnosti při přezkoumávání pohledávky v insolvenčním řízení. Další případné souvislosti autor uvádí v podkapitole 4.7.

Právo popírat přihlášené pohledávky náleží dle ustanovení § 192 odst. 1 IZ mimo insolvenčního správce také dlužníkovi a přihlášeným věřitelům, přičemž účinky popření každým z těchto subjektů jsou odlišné. Popěrnou činností dlužníka a přihlášených věřitelů se tato práce dále zabývat nebude. Pro přezkoumání přihlášených pohledávek platí při řešení úpadku oddlužením speciální ustanovení § 410 IZ, dle kterého se obecných pravidel pro přezkum přihlášených pohledávek vyjádřených v ustanovení § 190 až 202 užije, pokud není stanoveno jinak.

4.6.1 Popření pohledávky insolvenčním správcem

Přezkum přihlášených pohledávek probíhá na jednání o přezkoumání přihlášek, jehož termín a místo¹⁴⁹ nařizuje insolvenční správce. Nařízení přezkumného jednání insolvenční správce zveřejňuje s dostatečným předstihem v insolvenčním rejstříku, dlužníkovi pak termín a místo sděluje nejméně 7 dní předem. Dlužník je povinen se jednání o přezkoumání přihlášek osobně zúčastnit, přičemž účast na jednání je překážkou v práci, pro kterou je zaměstnavatel povinen dlužníka uvolnit. Na osobním jednání o přezkumu přihlášených pohledávek je za účasti insolvenčního správce, dlužníka a případně věřitelů zjištěno stanovisko dlužníka k jednotlivým přihlášeným pohledávkám, tedy zda dlužník každou jednotlivou pohledávku, tak jak jsou uvedeny v seznamu přihlášených pohledávek, jenž je pro osobní jednání hlavním podkladem, popírá, či nikoli. Stanovisko stvrdí svým podpisem. Tímto osobním jednáním o přezkumu přihlášených pohledávek také končí přezkumné jednání.

Insolvenční správce v seznamu přihlášených pohledávek uvede, zda přihlášenou pohledávku správce, dlužník, případně přihlášený věřitel popírá, či nikoli. Věřitele, jehož nevykonatelná pohledávka byla popřena, správce o popření vyrozumí a současně jej poučí o dalším postupu. Doklad o písemném vyrozumění věřitele, jehož nevykonatelná pohledávka byla popřena, je společně se seznamem přihlášených pohledávek a záznamem o jednání s dlužníkem, který je podepsán dlužníkem a insolvenčním správcem, součástí zprávy

¹⁴⁸ Srov. ustanovení § 87 odst. 1 ZSÚ16.

¹⁴⁹ V provozovně insolvenčního správce.

o přezkumu, vyhotovené insolvenčním správcem a následně doručované soudu.¹⁵⁰ Ustanovení § 136 odst. 2 písm. f) IZ stanoví insolvenčnímu správci lhůtu, která vyprší 30 dní po uplynutí lhůty k přihlášení pohledávek, pro podání zprávy o přezkumu a dále zprávy pro oddlužení a soupisu majetkové podstaty soudu. O zprávě o přezkumu insolvenční soud rozhodne bez jednání, a to nejpozději v rozhodnutí, kterým soud oddlužení schválí, nebo neschválí.¹⁵¹

Podle insolvenčního zákona platí pro popěrnou činnost insolvenčního správce odlišná pravidla v závislosti nejen na tom, zda je popírána pravost výše, nebo pořadí pohledávky, ale také v závislosti na tom, zda je popírána pohledávka vykonatelná, či nevykonatelná, zajištěná, nebo nezajištěná, případně podřízená, či nepodřízená¹⁵².

4.6.1.1 Popření pravosti nebo výše nevykonatelné pohledávky insolvenčním správcem

Jak je již zmíněno v podkapitole 4.4.2, výši nebo pravost nevykonatelné pohledávky z titulu spotřebitelského úvěru insolvenční správce popře typicky v případě, kdy zjištěné nesplnění povinnosti věřitele s odbornou péčí posoudit spotřebitelovu schopnost požadovaný úvěr splácet způsobí absolutní neplatnost uzavřené smlouvy o spotřebitelském úvěru, kterou také insolvenční správce namítne. Za této situace je nutné vypořádat bezdůvodné obohacení, což při popěrné činnosti insolvenčního správce prakticky znamená od poskytnuté jistiny odečíst veškeré finanční prostředky uhrazené spotřebitelem věřiteli v rámci neplatného smluvního vztahu, tedy v tomto rozsahu pohledávku z titulu bezdůvodného obohacení při přezkumu věřiteli uznat. Ve zbylém rozsahu¹⁵³, tedy v částce odpovídající rozdílu mezi celkovou výší přihlášené pohledávky a takto stanoveným bezdůvodným obohacením¹⁵⁴, je výše takové pohledávky popřena a pohledávka je tedy uznána pouze ve výši, která se rovná nedoplnené jistině. V případě, že by ale dlužník věřiteli uhradil částku odpovídající či převyšující výši poskytnuté jistiny, správce popře pravost takové pohledávky, neboť pohledávka zcela zanikla.

¹⁵⁰ Srov. ustanovení § 410 odst. 2 IZ.

¹⁵¹ Srov. ustanovení § 410 odst. 3, § 404 a § 405 IZ.

¹⁵² Srov. podkapitoly 4.6.1.1, 4.6.1.2 a 4.6.1.4.

¹⁵³ Typicky tvořeném úroky z prodlení či smluvní pokoutou.

¹⁵⁴ Tedy včetně přihlášeného příslušenství.

Současně insolvenční správce nemůže přehlédnout případné promlčení výše uvedené pohledávky z bezdůvodného obohacení¹⁵⁵, když tato se promlčuje v obecné tříleté promlčecí lhůtě¹⁵⁶. Dle ustanovení § 619 odst. 1 OZ, jedná-li se o právo vymahatelné u orgánu veřejné moci, počne promlčecí lhůta běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé, jinými slovy řečeno, kdy se právo stalo nárokem, což nastává ve většině případů splatnosti dluhu, a ta nastává dnem, kdy měl dlužník započít s jeho plněním. Dle ustanovení 1958 odst. 1 OZ je čas plnění buď přesně ujednán, nebo jinak stanoven, tj. zákonem či rozhodnutím soudu, a není-li tomu tak, je dlužník povinen plnit i bez vyzvání věřitele. V poměrech ustanovení § 87 ZSÚ16 to znamená, že odstavec 1 věta třetí stanoví dobu splatnosti, která odvisí od možností dlužníka, tedy splatnost je stanovena zákonem. K této době splatnosti se vyjádřil Nejvyšší soud České republiky v rozsudku ze dne 20. 4. 2022, sp. zn. 33 Cdo 3675/2021, a to tak, že poskytovatel úvěru má nárok toliko na nesplacenou jistinu, nadto v nové době splatnosti (buď mezi účastníky dohodnuté anebo soudem určené), která neodvisí od výzvy věřitele k plnění, nýbrž od možností dlužníka. Počátek běhu promlčecí lhůty bezdůvodného obohacení bude v těchto případech nutné pečlivě zkoumat v kontextu ustanovení § 87 odst. 1 ZSÚ16, tedy zkoumat, zda a kdy bylo v dlužníkových možnostech věřiteli poskytnutou jistinu vrátit.

Jak již bylo zmíněno výše, ačkoli podle občanského zákoníku¹⁵⁷ náleží věřiteli při vypořádání bezdůvodného obohacení zákonný úrok z prodlení ode dne následujícího po dni, kdy se stal dluh splatným¹⁵⁸, platí v případě bezdůvodného obohacení vzniklého z neplatné smlouvy o spotřebitelském úvěru z důvodu neprověření úvěruschopnosti spotřebitele věřitelem pravidla odlišná, neboť podle ustanovení § 87 odst. 1 ZSÚ16 *„spotřebitel je povinen vrátit poskytnutou jistinu spotřebitelského úvěru v době přiměřené jeho možností“*. Ustanovení § 87 ZSÚ16 totiž dle názoru Nejvyššího soudu České republiky, vyjádřeného v rozsudku ze dne 20. 4. 2022, sp. zn. 33 Cdo 3675/2021 lze *„označit za speciální k obecné úpravě vydání bezdůvodného obohacení a upravuje soukromoprávní sankci poskytovatelů ‚lichvářských‘ úvěrů spočívající v tom, že poskytovatel úvěru má nárok toliko na nesplacenou jistinu úvěru bez dalších smluvených úroků a poplatků, nadto v nové době splatnosti (buď mezi účastníky dohodnuté anebo soudem určené), která neodvisí od výzvy věřitele k plnění, nýbrž od možností dlužníka (spotřebitele); nárok na zákonné úroky z prodlení podle § 1970 o. z. mu vzniká teprve*

¹⁵⁵ Bezdůvodné obohacení z důvodu absolutně neplatné smlouvy o spotřebitelském úvěru z důvodu neposouzení úvěruschopnosti spotřebitele s odbornou péčí.

¹⁵⁶ Srov. ustanovení § 629 odst. 1 OZ.

¹⁵⁷ V souladu s ustanovením § 517 OZ.

¹⁵⁸ K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2895/99.

v okamžiku prodlení dlužníka s vrácením zbývající části jistiny spotřebitelského úvěru v době podle § 87 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru“. Nejvyšší soud v citovaném rozsudku rovněž dovodil, že užívá-li zákon o spotřebitelském úvěru v ustanovení § 87 odst. 1 formulaci „v době přiměřené jeho možností“, znamená to, že se spotřebitel nemůže dostat se splácením jistiny do prodlení. Nastane-li spor o vrácení jistiny, pak je na soudu, aby určil zmíněnou dobu odpovídající možnostem spotřebitele, a to v zájmu spravedlivého uspořádání práv a povinností smluvních stran s přihlédnutím k příjmu spotřebitele a jeho celkovým sociálním a majetkovým poměrům¹⁵⁹.

V případech, kdy je spotřebitel v insolvenčním řízení předlužený, je s pravděpodobností blížící se jistotě¹⁶⁰ možno učinit závěr, že v jeho možnostech není nedoplačenou jistinu splácet. Ve světle výše uvedeného se proto při vypořádání bezdůvodného obohacení, jež vzniklo z důvodu absolutní neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru při přezkumu takovéto pohledávky, věřiteli uznává toliko nedoplačená část jistiny, nikoli však zákonný úrok z prodlení.

Autor pro přehlednost rekapituluje klíčové momenty postupu insolvenčního správce při přezkumu nevykonatelné pohledávky ze smlouvy o spotřebitelském úvěru. Nejprve správce posoudí, zda se jedná o smluvní vztah podléhající regulaci ZSÚ10 či ZSÚ16. Pokud ano, zkoumá správce, zda věřitel v přihlášce pohledávky osvědčil, že úvěruschopnost dlužníka posoudil s odbornou péčí. V případě že nikoliv, zaměří se správce na vyčíslení bezdůvodného obohacení z neplatné smlouvy o spotřebitelském úvěru. A konečně správce zjistí, zda se pohledávka věřitele z bezdůvodného obohacení nepromlčela.

4.6.1.2 Popření pravosti nebo výše vykonatelné pohledávky insolvenčním správcem

Nejpodstatnějším rozdílem při popření vykonatelné pohledávky insolvenčním správcem oproti popření pohledávky nevykonatelné jsou jistě omezení formulovaná

¹⁵⁹ Srov. ustanovení § 87 odst. 2 ZSÚ16.

¹⁶⁰ Nelze totiž vyloučit situaci, kdy dlužník skutečně možnost splácet jistinu z bezdůvodného obohacení měl, jelikož mohl například disponovat majetkovými hodnotami získanými z dědictví, mohl mít také vyšší příjem či jiné mimořádné příjmy, tedy obecně zdroje, ze kterých mohl věřitelům jistinu z titulu bezdůvodného obohacení plnit. Namísto toho však například tyto zdroje spotřeboval jiným způsobem. Závěr o tom, že v této situaci měl dlužník možnost jistinu z bezdůvodného obohacení (alespoň v nějaké výši) splácet, je podle autora práce správný.

v ustanovení § 199 odst. 2 IZ. Prvé z nich způsobuje, že insolvenční správce může jako důvod popření pravosti nebo výše vykonatelné pohledávky přiznané pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu použít pouze skutečnosti, jež nebyly dlužníkem uplatněny v předcházejícím řízení. Každou takovou uplatněnou skutečností se totiž orgán, který rozhodnutí vydal, musel zaobírat. Neméně podstatné je omezení, že důvodem popření nesmí v těchto případech být ani jiné právní posouzení věci. V případě, že však z pravomocného rozhodnutí příslušného orgánu, kterým byla pohledávka přiznána, žádné právní posouzení věci neplyne, není na místě ani zmíněný požadavek, že důvodem popření nesmí být jiné právní posouzení věci.¹⁶¹ A konečně je odlišný také způsob uplatnění popření vůči věřiteli, jelikož při popření pravosti nebo výše vykonatelné pohledávky insolvenčním správcem se toto uplatňuje vůči věřiteli podáním žaloby o určení insolvenčnímu soudu.¹⁶²

Na tomto místě je důležité navázat na podkapitolu 4.1.2 a rozvést, že ne v případě všech tam uvedených vykonatelných titulů platí omezení podle ustanovení § 199 odst. 2 IZ při popírání pravosti a výše vykonatelné pohledávky. „Pravé“¹⁶³ vykonatelné tituly, tedy tituly mající za následek omezení v ustanovení § 199 odst. 2 IZ, jsou pravomocné rozhodnutí soudu, pravomocný rozhodčí nález¹⁶⁴ (podle platně uzavřené rozhodčí smlouvy¹⁶⁵) a pravomocné rozhodnutí správního orgánu¹⁶⁶.¹⁶⁷ Oproti tomu „kvazi“ vykonatelnými tituly, na základě kterých může insolvenční správce popírat zcela bez těchto omezení, jsou notářský zápis se svolením k vykonatelnosti, exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti a výpis ze seznamu přihlášených pohledávek.

Důležité je připomenout judikatorní závěry, ve kterých bylo dovozeno, že právní posouzení věci je obsaženo také v rozsudku pro uznání, rozsudku pro zmeškání, platebním rozkazu (včetně elektronického platebního rozkazu) a dále ve směnečném nebo šekovém

¹⁶¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. 29 Cdo 7/2013.

¹⁶² Srov. ustanovení § 199 odst. 1 IZ.

¹⁶³ Pracovní terminologie autora rozděluje vykonatelné tituly podle použití pravidla formulovaného v ustanovení § 199 odst. 2 IZ na tzv. „pravé“ vykonatelné tituly a „kvazi“ vykonatelné tituly.

¹⁶⁴ K tomu srov. ustanovení § 28 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení, který říká, že „rozhodčí nález, který nelze přezkoumat podle § 27, nebo u něhož marně uplynula lhůta k podání žádosti o přezkoumání podle § 27, nabývá dnem doručení účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný“ a dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 10. 2018, sp. zn. 29 ICdo 72/2016.

¹⁶⁵ K této problematice srov. podkapitolu 4.6.1.3.

¹⁶⁶ Např. rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu nebo rozhodnutí finančního úřadu, k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 1. 2019, sp. zn. 29 ICdo 4/2017.

¹⁶⁷ Tyto totiž lze podřadit pod „pravomocná rozhodnutí příslušného orgánu“, o kterých mluví ustanovení § 199 odst. 2 IZ.

platebním rozkazu, i když tyto druhy rozhodnutí obsahují jen omezené odůvodnění, respektive odůvodnění neobsahují vůbec¹⁶⁸. Nejvyšší soud České republiky k tomu ve svém rozsudku ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. 29 ICdo 7/2013 mimo jiné doplnil, že „*ve všech výše označených typech rozhodnutí se právní posouzení věci (v rovině zkoumání předpokladů, za nichž mohla být takový rozhodnutí vydána) promítá buď v předem definovaném a zákonem omezeném typu odůvodnění (§ 153 odst. 3 o. s. ř. u rozsudků pro uznání a pro zmeškání) nebo v tom, že soud taková rozhodnutí (jež neobsahují odůvodnění žádné) vydal (platební rozkaz, včetně elektronického platebního rozkazu, a směnečný nebo šekový platební rozkaz)*“. Se všemi výše uvedenými druhy rozhodnutí se proto při popření vykonatelné pohledávky insolvenčním správcem pojí účinky ustanovení § 199 odst. 2 IZ.

Výše zmíněný závěr je v souvislostech této práce podstatný, jelikož soudy jsou povinny při rozhodování ve věcech smluv o spotřebitelském úvěru zkoumat z úřední povinnosti, tedy aniž by námitku neplatnosti vnesl spotřebitel, zda poskytovatel dostal na něj ustanovením § 9 ZSÚ10, respektive ustanovením § 86 ZSÚ16 kladené povinnosti posoudit s odbornou péčí před uzavřením nebo významným navýšením celkové výše spotřebitelského úvěru úvěruschopnost spotřebitele. Je tomu tak právě z důvodu, že neprověřením úvěruschopnosti spotřebitele se stala předmětná smlouva o spotřebitelském úvěru neplatnou, a to jak podle ZSÚ10, tak podle ZSÚ16.

Právě popsané v konečném důsledku pro popření vykonatelné pohledávky insolvenčním správcem znamená, že insolvenční správce nemůže, je-li pohledávka přiznána „pravým“ vykonatelným titulem, namítat neplatnost smlouvy o spotřebitelském úvěru pro neposouzení úvěruschopnosti, neboť by se jednalo o jiné právní posouzení věci. Oproti tomu za situace, kdy je pohledávka v insolvenčním řízení uplatněna jako vykonatelná na základě „kvazi“ vykonatelného titulu, tedy vykonatelného titulu, který není rozhodnutím příslušného orgánu ve smyslu ustanovení § 199 odst. 2 IZ, insolvenčnímu správci nic nebrání zmíněné jiné právní posouzení věci namítat.

Aktuálně je již problematika absolutní neplatnosti smluv ze spotřebitelských úvěrů v důsledku neposouzení úvěruschopnosti spotřebitele dostatečně vyjasněná, a to díky v současnosti účinnému znění ustanovení § 87 ZSÚ16. Ovšem nebylo tomu tak v předchozích právních úpravách ZSÚ10 a ZSÚ16. Vždyť formulace „*soud k neplatnosti přihlédne i bez*

¹⁶⁸ K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. 29 ICdo 7/2013 nebo rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 29 ICdo 31/2013.

návrhu“ byla do ustanovení § 87 ZSÚ16 včleněna až tou ke dnešnímu dni poslední z jeho sedmi novel, zákonem č. 96/2022 Sb. s účinností od 29. 5. 2022. Před touto novelizací obsahovalo ustanovení § 87 ZSÚ16 formulaci „*spotřebitel může uplatnit námitku neplatnosti v tříleté promlčecí lhůtě běžící ode dne uzavření smlouvy*“, která může přinejmenším vzbuzovat dojem, že následkem porušení povinnosti stanovené ustanovením § 86 ZSÚ16 se má na mysli nikoli neplatnost absolutní, nýbrž neplatnost relativní. V praxi tato formulace působila značné výkladové nejasnosti. Vyjasnění výše uvedené problematiky absolutní neplatnosti totiž významně ovlivňovalo nejen touto prací popisované popírání vykonatelné pohledávky insolvenčním správcem, ale také ochranu práv spotřebitele, jež vyplývají ze smlouvy o spotřebitelském úvěru¹⁶⁹, zajištěnou v soudním řízení¹⁷⁰.

Otázka, zda se sankcí za nesplnění povinnosti poskytovatele spotřebitelského úvěru stanovené v ustanovení § 86 ZSÚ16, jež byla formulována v ustanovení § 87 ZSÚ16 ve znění účinném do 28. 5. 2022, má rozumět neplatnost absolutní a zda tedy zakládá povinnost obecných soudů v České republice zkoumat ex officio, dostál-li poskytovatel povinnosti stanovené ustanovením § 86 ZSÚ16, či se má naopak vykládat jako neplatnost relativní, byla vyřešena až v důsledku rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie¹⁷¹. Soudní dvůr Evropské unie o předběžné otázce podané Okresním soudem v Ostravě rozhodl rozsudkem ze dne 5. 3. 2020, ve věci C-679/18 takto: „*Články 8 a 23 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS musí být vykládány v tom smyslu, že vnitrostátnímu soudu ukládají, aby z úřední povinnosti zkoumal, zda došlo k porušení předsmmluvní povinnosti věřitele stanovené v článku 8 této směrnice, tj. povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele, a vyvodil důsledky, které z porušení této povinnosti vyplývají ve vnitrostátním právu, za podmínky, že sankce splňují požadavky tohoto článku 23. Články 8 a 23 směrnice 2008/48 musí být rovněž vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátní úpravě, podle níž se sankce za porušení předsmmluvní povinnosti věřitele posoudit úvěruschopnost spotřebitele, tj. neplatnost úvěrové smlouvy ve spojení s povinností tohoto spotřebitele vrátit věřiteli poskytnutou jistinu v době přiměřené jeho možností, uplatní pouze za podmínky, že spotřebitel tuto neplatnost namítne, a to v tříleté promlčecí době.*“ Citovaný rozsudek, který přinesl jednoznačné vyřešení otázky z úvodu tohoto odstavce, tedy že sankcí je neplatnost absolutní a obecné soudy jsou povinny

¹⁶⁹ Podléhající právní úpravě ZSÚ10 nebo ZSÚ16.

¹⁷⁰ Případně v rozhodčím řízení probíhajícím podle platně uzavřené rozhodčí smlouvy.

¹⁷¹ Jak je uvedeno v podkapitole 3.2, zákon o spotřebitelském úvěru provádí směrnici 2008/48ES.

se z úřední povinnosti zabývat otázkou posouzení úvěruschopnosti spotřebitele, byl reflektován Ústavním soudem České republiky v jeho usnesení ze dne 6. 10. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 3/20.

4.6.1.3 Problematika neplatných rozhodčích doložek v kontextu popření vykonatelné pohledávky insolvenčním správcem

Pro účely této práce není možno opomenout problematiku neplatných rozhodčích doložek sjednávaných ve smlouvách o spotřebitelském úvěru, která minimálně od roku 2019¹⁷² byla mezi odbornou veřejností intenzivně diskutovanou právní problematikou, zasahující do činnosti nejen insolvenčních správců, ale také soudů a exekutorů. Před účinností ZSÚ10 byly totiž zejména nebankovními poskytovateli spotřebitelských úvěrů ve smlouvách o spotřebitelském úvěru mnohdy sjednávány rozhodčí doložky, které byly neplatné. Najisto byla otázka neplatnosti rozhodčích doložek postavena až usnesením velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 (R 121/2011), ve kterém Nejvyšší soud uvedl: *„Jestliže rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, resp. konkrétní způsob jeho určení, ale v této souvislosti pouze odkazuje na rozhodčí řád vydaný právnickou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná podle § 39 obč. zák. pro rozpor se zákonem (a nikoliv pro neurčení rozhodce nebo způsobu, jak má být určen).“*

Nálezem Ústavního soudu České republiky ze dne 11. 6. 2019, sp. zn. II. ÚS 996/18 bylo mimo jiné judikováno: *„Pokud [věřitelé] uplatnili rozhodčí doložku před 11. 5. 2011, činili tak v období neustálené změny judikatury obecných soudů k rozhodčím doložkám a aplikuje se na ně ustanovení o stavění promlčecí lhůty. Protiústavní postup (zneužití práva) lze přičítat pouze těm poskytovatelům úvěrů, kteří rozhodčí žaloby podali vědomě po uvedeném datu.“* Ústavní soud České republiky uzavírá, že *„nemůže s ním být spjato stavění promlčecích lhůt nejen v předmětném rozhodčím řízení, ale ani v případném navazujícím vykonávacím řízení založeném na neplatném rozhodčím nálezu“*¹⁷³.

¹⁷² Jelikož dne 11. 6. 2019 Ústavní soud České republiky vydal nález sp. zn. II. ÚS 996/18.

¹⁷³ Ústavní soud České republiky. *Dopady uplatnění neplatné rozhodčí doložky před a po 11. 5. 2011 a otázka promlčení pohledávky z úvěrové smlouvy ve světle dobrých mravů*. usoud.cz [online], 11. 6. 2019 [cit. 22. 2. 2023]. Dostupné z: www.usoud.cz

Tento názor byl dále modifikován rozhodnutími Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 29 ICdo 128/2019 a ze dne 19. 10. 2021, sp. zn. 29 ICdo 42/2021, ze kterých vyplývá, že po subjektech, které nepatří mezi pravidelné poskytovatele úvěrů či obchodníky s úvěrovými pohledávkami a jejichž podnikání nebylo vydáním R 121/2011 bytostně dotčeno, lze požadovat seznámení se s jeho obsahem nejdříve okamžikem, kdy došlo k jeho uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (tj. 20. 10. 2011).

V pozdějším z rozsudků Nejvyššího soudu České republiky, konkrétně v tom ze dne 19. 10. 2021, sp. zn. 29 ICdo 42/2021 bylo dále konstatováno: „*Veřejnost (laická i odborná) se s tímto rozhodnutím¹⁷⁴ mohla poprvé seznámit nejdříve 23. května 2011, kdy bylo zveřejněno na webových stránkách Nejvyššího soudu. V souladu s ustanovením § 24 odst. 1 písm. b/ zákona o soudech a soudcích následně občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu v zájmu jednotného rozhodování soudů na svém jednání konaném dne 14. září 2011 rozhodlo o uveřejnění tohoto rozhodnutí ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. K uveřejnění rozhodnutí ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (v čísle 9, ročníku 2011) pak došlo (až) dne 20. října 2011.*“

Autor tedy ve světle výše uvedeného činí závěr, že „profesionálové“¹⁷⁵ byli seznámeni s rozhodnutím R 121/2011 nejpozději dne 23. 5. 2011, „neprofesionálové“ pak nejpozději¹⁷⁶ dne 20. 10. 2011.

4.6.1.3.1 Neplatná rozhodčí doložka a pohledávka z titulu spotřebitelského úvěru přihlášená jako vykonatelná na základě rozhodčího nálezu

V kontextu této práce jsou výše uvedené závěry podstatné při přezkumné činnosti insolvenčního správce, neboť v insolvenčních řízeních byly a mohou být uplatňovány právě pohledávky z titulu spotřebitelského úvěru přiznané rozhodčím nálezem. V takové situaci musí insolvenční správce posoudit, zda byla rozhodčí doložka sjednána platně, nebo neplatně¹⁷⁷. V návaznosti na to pak dospěje k závěru, zda je rozhodčí nález způsobilým exekucním titulem a dále posoudí, kdy¹⁷⁸ byla neplatně sjednaná rozhodčí doložka uplatněna.

¹⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 (R 121/2011).

¹⁷⁵ Poskytovatelé spotřebitelského úvěru patří mezi pravidelné poskytovatele úvěrů či obchodníky s úvěrovými pohledávkami.

¹⁷⁶ Neboť není vyloučeno, že tyto osoby mohly být s obsahem rozhodnutí R 121/2011 z jakýchkoli důvodů seznámeny dříve.

¹⁷⁷ Ve smyslu R 121/2011.

¹⁷⁸ Dle závěrů z nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 11. 6. 2019, sp. zn. II. ÚS 996/18.

4.6.1.3.2 K neplatným rozhodčím doložkám uplatněným před 11. 5. 2011

V případě, že rozhodčí doložka je neplatná a poskytovatelé spotřebitelských úvěrů takovou uplatnili před 11. 5. 2011¹⁷⁹, „činili tak v období neustálené změny judikatury obecných soudů k rozhodčím doložkám a aplikuje se na ně ustanovení o stavění promlčecí lhůty“¹⁸⁰. Také v tomto případě insolvenční správce posoudí, zda pohledávka není promlčena. Pokud byla neplatná rozhodčí doložka uplatněna před 11. 5. 2011 a následná exekuce pro vymožení pohledávky podle nezpůsobilého exekučního titulu byla zahájena – lhotejnost zda před, nebo po – 11. 5. 2011 a současně pokud tato exekuce trvala v době zahájení insolvenčního řízení, pak pohledávka věřitele promlčena být nemůže¹⁸¹. V praxi ale také může nastat situace, kdy byla smlouva o spotřebitelském úvěru uzavřena (či došlo k jejímu významnému navýšení) již za účinnosti starého zákona o spotřebitelském úvěru¹⁸² a současně neplatná rozhodčí doložka byla uplatněna před 11. 5. 2011¹⁸³. V takovém případě sice pohledávka přihlášená do insolvenčního řízení nemusí být nutně promlčena, avšak insolvenční správce by měl namítnout, že takto vydaný rozhodčí nález je nezpůsobilým exekučním titulem, a měl by také podrobit přihlášenou pohledávku zkoumání, zda poskytovatel spotřebitelského úvěru dostal povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele s odbornou péčí. Postupu insolvenčního správce směřujícího k popření pohledávky zmíněné v příkladu popsaném výše se věnuje podkapitola 4.6.1.3.4.

4.6.1.3.3 K neplatným rozhodčím doložkám uplatněným vědomě po 11. 5. 2011

V případě, že byla neplatná rozhodčí doložka vědomě uplatněna až po 11. 5. 2011, jedná se o protiústavní postup (zneužití práva) a „nemůže s ním být spjata stavění promlčecích lhůt nejen v předmětném rozhodčím řízení, ale ani v případném navazujícím vykonávacím řízení založeném na neplatném rozhodčím nálezu“¹⁸⁴, z čehož je zřejmé, že promlčecí lhůta počíná běžet ode dne následujícího po splatnosti a stavění promlčecí lhůty předvídané zákonem pro vykonatelný titul se neuplatní. Insolvenční správce nesmí tuto skutečnost při přezkumu

¹⁷⁹ Kdy byl vydán R 121/2011.

¹⁸⁰ Srov. nález Ústavního soudu České republiky ze dne 11. 6. 2019, sp. zn. II. ÚS 996/18.

¹⁸¹ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 3. 2022, č. j. 104 VSPH 99/2022-87.

¹⁸² Tedy po 1. 1. 2011.

¹⁸³ Jedná se o období od 1. 1. 2011 do 10. 5. 2011.

¹⁸⁴ Ústavní soud České republiky. *Dopady uplatnění neplatné rozhodčí doložky před a po 11. 5. 2011 a otázka promlčení pohledávky z úvěrové smlouvy ve světle dobrých mravů*. usoud.cz [online], 11. 6. 2019 [cit. 22. 2. 2023]. Dostupné z: www.usoud.cz

pohledávek přehlédnout a musí pohledávku popřít co do pravosti z důvodu, že se promlčela¹⁸⁵. Současně nelze vyloučit situaci, kdy věřitel uplatnil neplatnou rozhodčí doložku za účinnosti nového občanského zákoníku, přičemž pohledávka nemusí být promlčena. Ovšem byl-li rozhodčí nález vydán na základě neplatné rozhodčí doložky¹⁸⁶, měl by insolvenční správce v této situaci v rámci přezkumné činnosti prověřit, zda věřitel splnil povinnost posoudit před uzavřením nebo před významným navýšením smlouvy o spotřebitelském úvěru úvěruschopnost spotřebitele s odbornou péčí. Postupu insolvenčního správce směřujícího k popření pohledávky, jež byla zmíněna v příkladu popsaném výše, se věnuje následující podkapitola.

4.6.1.3.4 Jak při přezkumné činnosti insolvenčního správce naložit s vykonatelnou pohledávkou přiznanou rozhodčím nálezem, jenž byl vydán na základě neplatné rozhodčí doložky?

V případech, kdy je nutno popřít přihlášenou vykonatelnou pohledávku z titulu spotřebitelského úvěru, která byla přiznána rozhodčím nálezem vydaným na základě neplatné rozhodčí doložky z důvodu neplatnosti¹⁸⁷ smlouvy o spotřebitelském úvěru, by insolvenční správce měl podle ustanovení § 191 odst. 2 IZ podat insolvenčnímu soudu žádost, ve které zdůvodní, proč namítá, že daný rozhodčí nález je nezpůsobilým exekučním titulem, a současně požádá insolvenční soud, aby rozhodl, že se přihlášená pohledávka považuje pro účely jejího přezkoumání za pohledávku nevykonatelnou. Soud je povinen rozhodnout do konce přezkumného jednání. Rozhodnutím insolvenčního soudu podle ustanovení § 191 odst. 2 IZ však nedojde k odstranění vykonatelnosti rozhodčího nálezu, nýbrž je tímto insolvenčnímu správcovi toliko umožněno přezkoumat pohledávku jako nevykonatelnou a v případě jejího popření věřitele vyzvat podle ustanovení § 197 odst. 2 IZ. Je naopak „*věcí dokazování v incidenčním sporu vyřešit jako otázku předběžnou vykonatelnost pohledávek*

¹⁸⁵ S ohledem na časové okolnosti vydání usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 (R 121/2011) a nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 11. 6. 2019, sp. zn. II. ÚS 996/18 se bude jednat nejčastěji o čtyřletou promlčecí lhůtu podle ustanovení § 397 ObchZ. Není vyloučeno, že smlouva o spotřebitelském úvěru byla uzavřena za účinnosti občanského zákoníku, podle kterého platí tříletá subjektivní promlčecí lhůta. Pro tento případ je však ve většině případů správcův přezkum posouzení úvěruschopnosti nadbytečný. Valná část pohledávek přiznaných rozhodčím nálezem vydaným na základě neplatné rozhodčí doložky je již promlčena.

¹⁸⁶ A tedy se jedná o nezpůsobilý exekuční titul.

¹⁸⁷ Jelikož poskytovatel spotřebitelského úvěru nedostal povinnost posoudit úvěruschopnost spotřebitele s odbornou péčí.

žalobce“.¹⁸⁸ V případě, že soud žádosti insolvenčního správce vyhová, vyrozumí insolvenční správce věřitele podle ustanovení § 410 odst. 2 IZ, že jeho nevykonatelná pohledávka byla popřena¹⁸⁹.

„Jestliže insolvenční soud do skončení přezkumného jednání svým usnesením neodstraní pochybnosti o tom, zda se pohledávka považuje (má považovat) pro účely jejího přezkoumání za vykonatelnou (vyvolané tím, že insolvenční správce zpochybní vykonatelnost pohledávky, kterou současně popře co do pravosti nebo výše) [§ 191 odst. 2 věta třetí insolvenčního zákona], je pro další postup rozhodné, že insolvenční správce věřitele vyrozuměl, že jeho pohledávka byla popřena jako nevykonatelná. Žalobu podanou věřitelem na základě takového poučení (vyrozumění) nelze poté, co v průběhu řízení vyjde najevo, že popřená pohledávka je pohledávkou vykonatelnou, jen proto zamítnout nebo odmítnout. Žalovaný (insolvenční správce) je však v takovém případě povinen prokázat důvod popření podle § 199 insolvenčního zákona; srov. § 198 odst. 3 insolvenčního zákona.“¹⁹⁰

Jak plyne ze závěrů Nejvyššího soudu České republiky uvedených výše, je insolvenční správce také v případě nečinnosti insolvenčního soudu, který nevydal do konce přezkumného jednání usnesení o tom, že se pohledávka považuje pro účely jejího přezkoumání za nevykonatelnou, povinen popřít takovou pohledávku jako nevykonatelnou¹⁹¹.

4.6.1.4 Popření pořadí pohledávky insolvenčním správcem

Popření pořadí pohledávky znamená, že podle názoru popírajícího insolvenčního správce má být pohledávka věřitele uspokojena v horším pořadí, než v jakém byla do insolvenčního řízení věřitelem přihlášena. Takto lze popřít zajištění nebo pořadí pohledávky ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 IZ. Při popření pořadí nestačí pouze tvrdit, že je popíráno pořadí pohledávky, ale je nutné také uvést, v jakém pořadí má být popřená pohledávka uspokojena.¹⁹²

¹⁸⁸ K tomu srov. např. rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 29. 4. 2020, sp. zn. 42 ICm 524/2020.

¹⁸⁹ K tomu dále srov. podkapitulu 4.6.1.1.

¹⁹⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 1. 2019, sp. zn. 29 ICdo 144/2017.

¹⁹¹ K tomu dále srov. podkapitulu 4.6.1.1.

¹⁹² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 6. 2020, sp. zn. 29 ICdo 21/2018.

4.7 Důsledky popření pohledávky insolvenčním správcem z důvodu neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru pro nesplnění povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele

Tato podkapitola se bude zabývat účinky, které podle insolvenčního zákona nastanou popřením pohledávky insolvenčním správcem. O případném sporu o určení pravosti, výše či pořadí pohledávky v důsledku jejího popření insolvenčním správcem rozhoduje insolvenční soud. Může nastat situace, že insolvenční správce vezme popření pohledávky buď částečně, nebo zcela zpět, popřípadě věřitel v důsledku popření své pohledávky insolvenčním správcem vezme svou přihlášenou pohledávku v rozsahu popření zpět.¹⁹³ Ustanovení § 178 odst. 1 IZ totiž stanovuje sankci pro věřitele, jehož přihlášená pohledávka bude následně zjištěna tak, že skutečná výše přihlášené pohledávky bude činit méně než 50 % přihlášené částky – k přihlášené pohledávce se nepřihlíží ani v rozsahu, ve kterém byla zjištěna. Nadto může být podle tohoto ustanovení věřiteli, který takovou pohledávku přihlásil, uložena soudem povinnost zaplatit ve prospěch majetkové podstaty částku, kterou soud určí v souladu s ustanovením § 178 odst. 1 IZ.

4.7.1 Důsledky popření pravosti, výše nebo pořadí nevykonatelné pohledávky insolvenčním správcem z důvodu neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru pro nesplnění povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele

Úvodem je podstatné zmínit, že v případě popření nevykonatelné pohledávky insolvenčním správcem je k podání žaloby na určení pohledávky aktivně legitimován věřitel popřené nevykonatelné pohledávky, insolvenční správce je vždy legitimován pasivně. V oddlužení platí, že žaloba se podává u insolvenčního soudu, a to ve lhůtě 30 dní od právní moci rozhodnutí o schválení zprávy o přezkumu¹⁹⁴, avšak tato lhůta neskončí dříve než uplynutím 15 dnů od doručení vyrozumění o popření nevykonatelné pohledávky jejímu věřiteli.¹⁹⁵ Ustanovení § 198 odst. 2 IZ omezuje žalobce (věřitele) v tom smyslu, že jako důvod vzniku popřené pohledávky nemůže uplatnit jiné skutečnosti než ty, které jako důvod vzniku takové pohledávky uplatnil nejpozději do skončení přezkumného jednání. Pakliže věřitelova

¹⁹³ V souladu s ustanovením § 187 IZ lze přihlášenou pohledávku vzít zpět nebo ji odmítnout také pouze částečně.

¹⁹⁴ Podle ustanovení § 410 odst. 3 písm. a).

¹⁹⁵ Srov. ustanovení § 198 odst. 1 IZ.

žaloba není insolvenčnímu soudu doručena nejpozději poslední den lhůty¹⁹⁶, znamená to, že se k pohledávce popřené co do pravosti nepřihlíží a soud ji následně v souladu s ustanovením § 185 IZ odmítne. Pro případ, že se jedná o pohledávku popřenou co do výše či pořadí, platí, že je ve výši nebo pořadí uvedeném při jejím popření zjištěna a v rozsahu, ve kterém se k pohledávce v důsledku popření nepřihlíží, je odmítnuta.

Vezme-li insolvenční správce své popření zpět¹⁹⁷, je pohledávka zjištěna¹⁹⁸ tak, jak byla přihlášena. V případě, že věřitel vezme svou přihlášenou pohledávku zpět podle ustanovení § 184 IZ, vezme toto zpětvzetí insolvenční soud na vědomí rozhodnutím a právní mocí takového rozhodnutí také končí účast věřitele v insolvenčním řízení. V případě ukončeného incidenčního sporu má nemeritorní rozhodnutí¹⁹⁹ soudu shodné účinky, jaké nastanou v případě, kdy nedojde k podání žaloby o určení.²⁰⁰ Zamítnutí žaloby způsobí, že se k pohledávce v rozsahu zamítnutí nepřihlíží. Soud může také věřiteli vyhovět a určit, že mu pohledávka za dlužníkem v příslušné výši či pořadí náleží a je takto také zjištěna.

4.7.2 Důsledky popření pravosti, výše nebo pořadí vykonatelné pohledávky insolvenčním správcem z důvodu neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru pro nesplnění povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele

Mluvíme-li na druhé straně o popření vykonatelné pohledávky insolvenčním správcem, je aktivně legitimován k podání určovací žaloby, kterou své popření uplatní proti věřiteli, právě insolvenční správce. Lhůta pro podání takové žaloby u insolvenčního soudu je shodná jako lhůta věřitele v případě popření nevykonatelné pohledávky, avšak z logiky věci zde neplatí omezení, že tato lhůta neskončí dříve než uplynutím 15 dnů od doručení vyrozumění o popření pohledávky věřiteli. Není-li žaloba o určení insolvenčním správcem podána soudu nejpozději poslední den lhůty, znamená to, že pohledávka nebyla popřena a je zjištěna tak, jak byla přihlášena.

¹⁹⁶ Jedná se tedy o hmotněprávní lhůtu. K tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 8. 2017, sp. zn. 29 ICdo 115/2017.

¹⁹⁷ Do konce lhůty podle ustanovení § 198 odst. 1 IZ.

¹⁹⁸ Srov. ustanovení § 201 odst. 1 písm. c) IZ.

¹⁹⁹ Odmítnutí nebo zastavení řízení.

²⁰⁰ ŘEHÁČEK, Oldřich a Milan VRBA. Komentář k ustanovení § 201 IZ. In: SPRINZ, Petr, JIRMÁSEK, Tomáš, ŘEHÁČEK, Oldřich, VRBA, Milan, ZOUBEK, Hynek a kol. Op. cit., s.563, marg. č. 8.

Účinky správceova zpětvzetí popření vykonatelné pohledávky, stejně jako účinky zpětvzetí přihlášené pohledávky věřitelem jsou shodné jako v případě nevykonatelné pohledávky. Pohledávka je tedy zjištěna tak, jak byla přihlášena. Důsledkem ukončeného incidenčního sporu je v případě zamítnutí žaloby to, že je pohledávka zjištěna tak, jak byla přihlášena. V případě, že soud insolvenčnímu správci vyhoví, se k pohledávce v příslušném rozsahu nepřihlíží a je v tomto rozsahu soudem odmítnuta podle ustanovení § 185 IZ.

4.8 Pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru přihlašované do insolvenčního řízení (statistická data získaná na základě veřejně dostupných informací v insolvenčním rejstříku)

V podkapitole 4.8.2 autor za použití grafů, jež prezentují zjištěné závěry, předestře a okomentuje statistická data, která získal na základě veřejně dostupných informací v insolvenčním rejstříku, přičemž zvolený postup, jímž byla data získána, autor vysvětluje v následující podkapitole.

4.8.1 Popis zvoleného procesu získávání statistických dat

Za pomoci nástroje pro tvorbu náhodných čísel²⁰¹ bylo taženo (dále jen „náhodně taženo“) celkem 41 číslíc, které představují pořadí insolvenčního správce v abecedním seznamu insolvenčních správců v insolvenčním rejstříku²⁰². Pro každého z takto stanovených insolvenčních správců bylo náhodně taženo 5 číslíc, jež představují pořadové číslo řízení vedeného daným insolvenčním správcem v insolvenčním rejstříku²⁰³ ke dni 14. 2. 2023²⁰⁴. Bylo-li takto stanoveno řízení, ve kterém je způsobem řešení dlužníkovra úpadku reorganizace nebo konkurs, byla náhodně tažena číslice pro další řízení. Celkem bylo takto stanoveno 201 insolvenčních řízení, ve kterých je způsobem řešení dlužníkovra úpadku oddlužení. Pro každé z takto stanovených insolvenčních řízení bylo náhodně taženo 5 číslíc, které představují

²⁰¹ Dostupné z: <https://www.calculator.net/random-number-generator.html>. Dolní hodnota je rovna 1. Horní hodnota je rovna 426 (počet insolvenčních správců zapsaných v Seznamu insolvenčních správců v souladu se zákonem o insolvenčních správcích ke dni 14. 2. 2023).

²⁰² Dostupné z: www.isir.justice.cz

²⁰³ Dolní hodnota je rovna 1. Horní hodnota je rovna číslu uvedenému u daného insolvenčního správce jako „počet běžících věcí“ ve výpisu ze seznamu insolvenčních správců.

²⁰⁴ Statistika byla zpracována v období od 24. 1. 2023 do 14. 2. 2023.

pořadové číslo přihlášky pohledávky v rámci daného insolvenčního řízení²⁰⁵. Celkem bylo tímto způsobem stanoveno 1003 přihlášek pohledávek.

U všech takto vybraných přihlášek pohledávek byly postupně zjišťovány následující informace:

1. Jde o pohledávku z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru, či nikoli²⁰⁶? Pakliže se jednalo o pohledávku z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru, byly také zjišťovány informace, jak je popsáno dále.
2. Jedná o pohledávku vykonatelnou, či nevykonatelnou?
3. Byla přihlášená pohledávka popřena insolvenčním správcem?
4. Pokud ano, bylo zjišťováno, zda byla insolvenčním správcem popřena pravost nebo výše pohledávky.
5. Pokud byla popřena pravost či výše pohledávky, bylo zjišťováno, zda byla důvodem popření pohledávky neplatnost smlouvy o spotřebitelském úvěru z důvodu nesplnění povinnosti poskytovatele spotřebitelského úvěru posoudit úvěruschopnost spotřebitele.
6. Vedlo popření pohledávky insolvenčním správcem k zahájení incidenčního sporu?
7. Došlo-li k incidenčnímu sporu, byl v něm insolvenční správce úspěšný?
8. Zda věřitel pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru, poté co insolvenční správce jeho přihlášenou pohledávku popřel, vzal svou pohledávku alespoň částečně zpět.
9. Bylo v rámci pohledávky přihlášeno také její příslušenství, případně smluvní pokuta?

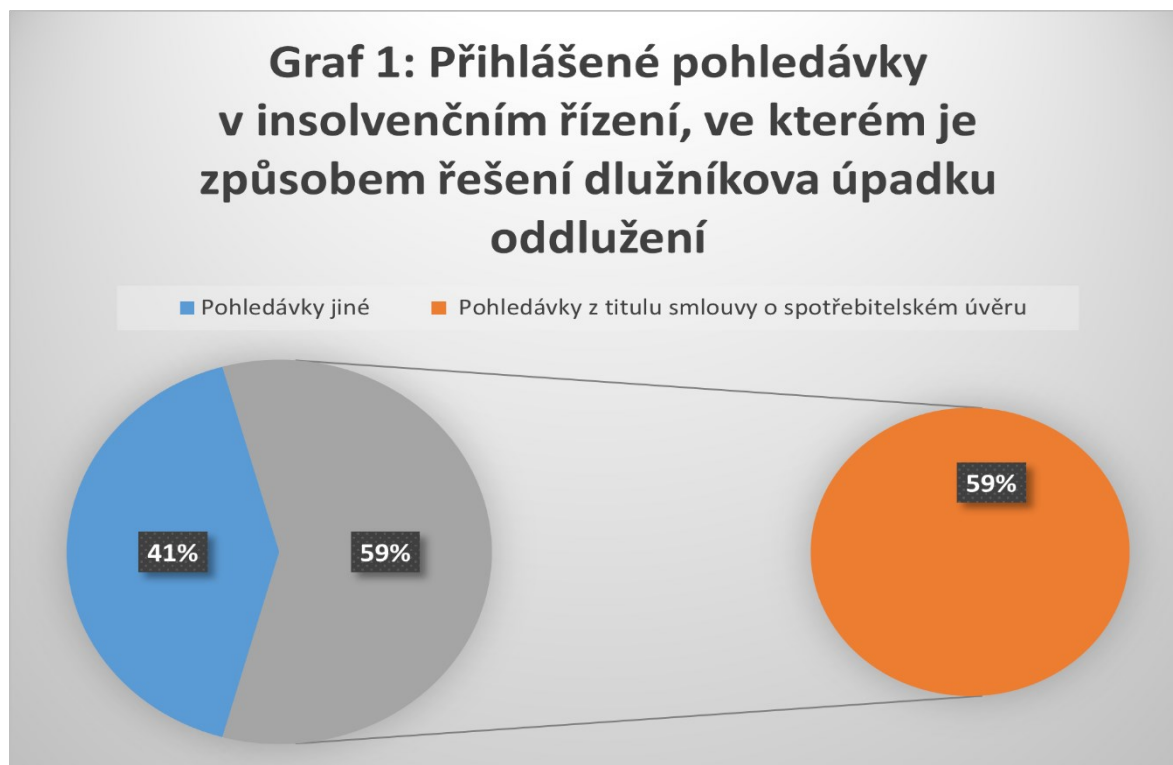
Veškerá takto z insolvenčního rejstříku získaná data byla zaznamenána do tabulky v programu Microsoft Excel a následně byly na základě těchto dat vytvořeny grafy.

²⁰⁵ Dolní hodnota je rovna 1. Horní hodnota je rovna celkovému počtu přihlášených pohledávek v daném insolvenčním řízení.

²⁰⁶ Velké procento „jiných pohledávek“ podle grafu 1 (s. 58) tvoří například pohledávky exekutorů.

4.8.2 Závěry, které vyplývají ze získaných statistických dat

Jak ukazuje graf 1 (s. 58), představují v insolvenčních řízeních, ve kterých je úpadek dlužníků řešen oddlužením, pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru jasnou nadpoloviční většinu všech přihlašovaných pohledávek. V rámci statistiky vytvořené pro účely této práce bylo těchto pohledávek 588 z celkového počtu 1003 porovnávaných pohledávek. Ostatních pohledávek pak bylo 415.

Graf 2 (s. 59) a následující grafy se podrobně věnují právě pohledávkám z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru, „pohledávky jiné“ ve statistických datech dále zahrnutý nejsou. Jak vyplývá z příložených grafů 3 a 4 (s. 59, 60), jsou insolvenčními správci popírány vykonatelné pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru ve výrazně nižší míře, než je tomu případě pohledávek nevykonatelných, i když je rozdíl mezi absolutním počtem přihlášených vykonatelných a nevykonatelných pohledávek pouze zhruba 25 %²⁰⁷. Zatímco insolvenčními správci je popírána každá pátá nevykonatelná pohledávka z titulu spotřebitelského úvěru, v případě vykonatelných pohledávek je popíráno pouze něco málo přes 5 % přihlášených pohledávek. Důvodem jsou dle autora práce právě přísnější pravidla

²⁰⁷ Srov. graf 2 (s. 59).

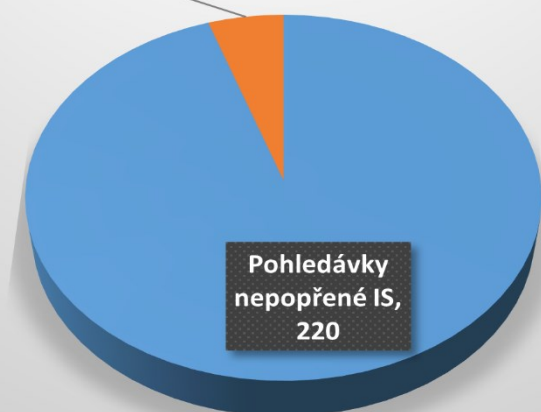
stanovená insolvenčním zákonem pro popírání vykonatelných pohledávek insolvenčním správcem, zejména pravidla uvedená v ustanovení § 199 odst. 2 IZ²⁰⁸.

Graf 2: Přihlášené pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru

Graf 3: Přihlášené vykonatelné pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru

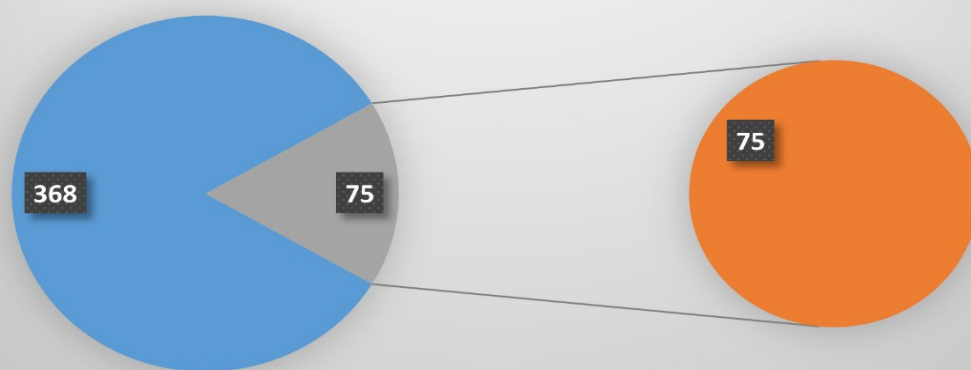
Pohledávk
y popřené
IS, 12

²⁰⁸ Srov. podkapitolu 4.6.1.2.

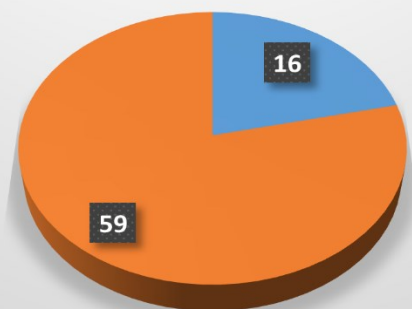
Graf 4: Přihlášené nevykonatelné pohledávky z titulu smlouvy spotřebitelském úvěru

■ Pohledávky nepopřené IS ■ Pohledávky popřené IS

Graf 5: Přihlášené nevykonatelné pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru popřené IS

■ Z důvodu neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru pro neposouzení úvěruschopnosti spotřebitele
■ Z jiných důvodů

Jak lze vyčíst z grafů, z porovnávaného vzorku 588 pohledávek z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru se ve 368 případech jednalo o pohledávky nevykonatelné. Z tohoto

množství bylo popřeno 75 nevykonatelných pohledávek²⁰⁹, z nichž, jak demonstruje graf 5 (s. 60), bylo 16 pohledávek popřeno z důvodu neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru pro nesplnění povinnosti poskytovatele posoudit úvěruschopnost spotřebitele s odbornou péčí. Vykonatelných pohledávek z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru bylo z porovnávaného vzorku celkem 220, přičemž insolvenční správci pohledávku popřeli ve 12 případech, z toho u 9 pohledávek popřeli pravost nebo výši pohledávky a ve zbylých 3 případech pak pořadí pohledávky. Z porovnávaného vzorku nebyla žádná vykonatelná pohledávka z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru popřena insolvenčním správcem co do pravosti nebo výše z důvodu neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru pro neposouzení úvěruschopnosti spotřebitele.

Na základě výše uvedeného lze provést tyto dílčí závěry:

1. Insolvenční správci popírají pravost nebo výši přihlášené pohledávky z důvodu neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru pro neposouzení úvěruschopnosti spotřebitele v necelých 3 % případech ze všech pohledávek z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru, respektive pro tento důvod popírají insolvenční správci zhruba každou pětadvacátou nevykonatelnou pohledávku z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru.
2. Popěrný důvod neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru pro neposouzení úvěruschopnosti spotřebitele je insolvenčními správci v České republice uplatňován ve více než každém pátém popření nevykonatelné pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru²¹⁰.

Dle názoru autora práce tyto závěry odráží dvě skutečnosti. Zaprvé: poskytovatelé spotřebitelských úvěrů ve značné části případů povinnost posoudit úvěruschopnost spotřebitele s odbornou péčí plní. Zadruhé: věřitelé zřejmě do insolvenčních řízení dlužníků nepřihlašují pohledávky ze smluv o spotřebitelském úvěru, před jejichž uzavřením nebyla s odbornou péčí posouzena úvěruschopnost spotřebitele, ale pohledávky z bezdůvodného obohacení

²⁰⁹ Z toho byla v 73 případech popřena pravost nebo výše pohledávky a ve 2 případech pak bylo popřeno pořadí pohledávky.

²¹⁰ Nutno připomenout, že bezmála 6 z každých 10 pohledávek přihlašovaných do insolvenčních řízení dlužníků v tuzemsku představují právě pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru.

vyplývající z neplatných smluv o spotřebitelském úvěru, které insolvenční správci v souladu s pravidly přezkumné činnosti²¹¹ uznávají.

Ze získaných dat dále vychází, že věřitelé po popření pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru insolvenčním správcem berou alespoň částečně zpět každou pátou přihlášenou pohledávku. V necelých 94 % pohledávek z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru je pak v rámci přihlášky pohledávky do insolvenčního řízení uplatňováno také příslušenství pohledávky nebo smluvní pokuta.

4.9 Srovnání s přezkoumáváním posouzení úvěruschopnosti v soudním řízení

Je důležité zopakovat závěry podkapitoly 4.6.1.2, tedy že následkem nedodržení povinnosti poskytovatele posoudit úvěruschopnost spotřebitele s odbornou péčí je absolutní neplatnost smlouvy o spotřebitelském úvěru. Právě proto jsou obecné soudy povinny zabývat se z úřední povinnosti otázkou, zda poskytovatel spotřebitelského úvěru této povinnosti dostál, či nikoli. Nejvyšší soud České republiky dovedl, že právní posouzení týkající se prověřování úvěruschopnosti spotřebitele je obsaženo také v těch druzích rozhodnutí, které neobsahují buď žádné, nebo jen velmi strohé odůvodnění²¹².

Insolvenční správci tedy v případech, kdy je pohledávka přiznána „pravým“ vykonatelným titulem, nemohou jakožto popěrný důvod bez dalšího namítat neplatnost smlouvy o spotřebitelském úvěru pro nesplnění povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele, jelikož by se jednalo o jiné právní hodnocení, které je podle ustanovení § 199 odst. 2 IZ při popření vykonatelné pohledávky insolvenčnímu správcu zapovězeno.

²¹¹ Srov. podkapitolu 4.6.1.

²¹² K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. 29 ICdo 7/2013 nebo rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 29 ICdo 31/2013.

5 Úvahy de lege ferenda

V této kapitole autor se autor práce zamýšlí nad případnými možnostmi změn právní úpravy, která by měla vést k zefektivnění a zjednodušení procesu posuzování úvěruschopnosti spotřebitele, a to také ve vztahu k přezkumu dodržení povinnosti poskytovatele spotřebitelského úvěru posoudit úvěruschopnost spotřebitele v insolvenčním řízení.

Autor práce má za to, že by kýženého výsledku mohla dosáhnout změna elektronického formuláře pro přihlašování pohledávky do insolvenčního řízení²¹³. V rámci ustanovení § 8 vyhlášky č. 191/2017 Sb. by mohly být provedeny následující změny. Za písm. h) by mohl být přidán odst. 1: „*Údaj, zda se jedná o pohledávku z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru.*“ Dále odst. 2, jenž by zněl: „*Věřitel zvolí, kterým právním předpisem²¹⁴ se smlouva o spotřebitelském úvěru řídí.*“ Následně pak odst. 3: „*Věřitel uvede, zda byla před uzavřením nebo významným navýšením celkové výše smlouvy o spotřebitelském úvěru posouzena úvěruschopnost spotřebitele s odbornou péčí, či nikoli. Pakliže ano, uvede věřitel tvrzení, jakými konkrétními postupy byla úvěruschopnost spotřebitele posouzena, zejména pak věřitel uvede: ...*“ Pod odst. 3 by byly postupně vloženy body I.–VII.:

- Bod I.: „*Kolik činil spotřebitelův průměrný čistý měsíční příjem za období 3 po sobě jdoucích kalendářních měsíců a jakým způsobem byl tento údaj ověřen.*“
- Bod II.: „*Kolik činily spotřebitelovy výdaje na bydlení a služby s tím související a jakým způsobem byly tyto ověřeny.*“
- Bod III.: „*Kolik činily spotřebitelovy výdaje na stravování a jakým způsobem byly tyto výdaje ověřeny.*“
- Bod IV.: „*Kolik činily spotřebitelovy výdaje na léky, na ošacení a v jaké výši byla stanovena rezerva na mimořádné výdaje a jakým způsobem byly tyto výdaje ověřeny.*“
- Bod V.: „*Kolik činily spotřebitelovy výdaje na dopravu (městská hromadná doprava, případně výdaje na provoz vlastního dopravního prostředku) a jakým způsobem byly tyto výdaje ověřeny.*“

²¹³ Obsah formuláře pro přihlášení pohledávky obsahuje ustanovení § 8 vyhlášky č. 191/2017 Sb.

²¹⁴ Věřitel by volil z nabídky: zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, starý zákon o spotřebitelském úvěru, zákon o spotřebitelském úvěru.

- Bod VI: „*Jaká byla celková spotřebitelova splátková zátěž z jeho dosavadních závazků a jakým způsobem byla tato zátěž ověřena.*“
- Bod VII.: „*Kolika volnými finančními prostředky spotřebitel měsíčně disponoval na základě posouzení jeho úvěruschopnosti s odbornou péčí.*“²¹⁵

Zmíněné úpravy by dle názoru autora mohly vést k odbřemenění jak insolvenčních správců, tak věřitelů, a navíc v konečném důsledku i soudů, protože by odpadla potřeba vedení neformální komunikace mezi insolvenčním správcem a věřitelem z důvodu chybějících věřitelových tvrzení nebo jiných nedostatků v přihlášce pohledávky, stejně jako by se omezila četnost incidenčních sporů. Údaje zmiňované v bodech I. až VII. jsou navrhovány proto, neboť je lze předpokládat u každého spotřebitele a zároveň jsou poskytovatelem ověřitelné. Ten se tak nemusí spoléhat pouze na informace sdělené spotřebitelem.

Alternativně by šlo také uvažovat o změně zákona o spotřebitelském úvěru tak, že by se do něj doplnila „příloha č. 8 FORMULÁŘ O POSOUZENÍ ÚVĚRUSCHOPNOSTI SPOTŘEBITELE VE SMYSLU USTANOVENÍ § 86 TOHOTO ZÁKONA“, a to s obdobnými požadavky na jeho obsah jako v případě navrhovaných změn formuláře pro přihlášku pohledávky ve druhém odstavci této kapitoly. Autor práce si však je vědom rizika vyplývajícího z přílišné kazuistiky obsahu takové přílohy²¹⁶, neboť tato by musela instruovat poskytovatele ke konkrétním postupům při posuzování úvěruschopnosti. V praxi to ale nelze požadovat, jelikož se vyskytují specifické případy smluv o spotřebitelském úvěru, které vyžadují rovněž specifické postupy poskytovatele při posouzení úvěruschopnosti spotřebitele.

²¹⁵ Navrhované změny vycházejí z konstantní judikatury Nejvyššího soudu České republiky, srov. podkapitolu 4.5.

²¹⁶ Což v případě navrhované změny obsahu formuláře k přihlášení pohledávky absentuje, jelikož tento by věřiteli nepředepisoval konkrétní postupy, ale pouze by zjišťoval, jakými činnostmi a postupy věřitel posouzení úvěruschopnosti spotřebitele provedl.

Závěr

Diplomová práce zkoumá povinnost poskytovatelů spotřebitelských úvěrů posoudit úvěruschopnost spotřebitele a negativní následky, které při nesplnění této povinnosti postihují věřitele pohledávek z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru v insolvenčním řízení dlužníka²¹⁷. V úvodu práce byly stanoveny následující cíle. Nejprve bylo cílem popsat a porovnat zákony upravující poskytování spotřebitelských úvěrů. Dalším dílčím cílem bylo vyjasnit, jak má probíhat samotné, pro tuto práci klíčové posouzení úvěruschopnosti spotřebitele poskytovatelem, a to zejména s ohledem na judikatorní závěry Nejvyššího soudu České republiky. Dílčím cílem bylo také popsat základní činnosti insolvenčního správce při přezkumné činnosti u pohledávek ze smluv o spotřebitelském úvěru a upozornit na podstatné a aktuální otázky ve světle judikatury. Nakonec bylo vytyčeno vytvořit statistický výstup z informací veřejně dostupných v insolvenčním rejstříku a poukázat na zjištěné, pro práci podstatné skutečnosti. Autor konstatuje, že stanovených cílů bylo dosaženo.

V úvodu je čtenář uveden do problematiky této práce tak, že je vysvětlen institut posouzení úvěruschopnosti spotřebitele a jeho význam nejen pro Českou republiku a spotřebitele, ale také pro věřitele a pro společnost jako celek.

V první kapitole jsou vymezeny základní instituty nepostradatelné pro tuto práci, a sice spotřebitel, smlouva o úvěru, spotřebitelský úvěr a poskytovatel spotřebitelského úvěru. Seznámení se s těmito pojmy čtenáři usnadní orientaci v celém textu.

Ve druhé kapitole je pojednáno o insolvenčním řízení, tedy o dalším klíčovém pojmu prostupujícím celou diplomovou práci, čemuž napovídá i její samotný název. Jak je uvedeno v úvodu, autor seznamuje čtenáře s insolvenčním řízením pouze v rozsahu, který má přispět k pochopení obsahu této práce. V úvodu jsou popsány obecné aspekty insolvenčního řízení, dále jsou pro obecnou orientaci popsány jednotlivé způsoby řešení dlužníkovra úpadku, a nakonec je pozornost věnována procesu oddlužení. Autor mu v této kapitole přikládá zvláštní pozornost, jelikož tento proces je pro tuto práci klíčovým způsobem řešení dlužníkovra úpadku.

Ve třetí kapitole se autor vypořádává s prvním cílem stanoveným v úvodu tak, že se nejprve zabývá důvody, pro které považuje rozbor zákonů týkajících se poskytování spotřebitelských úvěrů v této práci za nezbytný. Následně se věnuje jednotlivě každému z těchto zákonů tak, že se v úvodu krátce zmiňuje o okolnostech vzniku těchto právních

²¹⁷ Spotřebitele, který uzavřel smlouvu o spotřebitelském úvěru.

předpisů a následně popisuje pro tuto práci podstatné oblasti, které jednotlivé zákony²¹⁸ regulují. Vybraná ustanovení těchto zákonů jsou podrobena rozboru a v případě pojednání o ZSÚ10 a o ZSÚ16 jsou vyzdvížena ustanovení, která upravují povinnost posoudit úvěruschopnost spotřebitele.

Ve čtvrté, klíčové kapitole je čtenář nejprve uveden do problematiky pohledávek uplatňovaných v insolvenčním řízení, následně je pozornost věnována pohledávkám uplatňovaným v insolvenčním řízení podáním přihlášky pohledávky, neboť právě mezi ně patří pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru, jež jsou předmětem zkoumání této práce. V podkapitole 4.5 autor naplňuje druhý cíl této práce – podává ucelený přehled o obsahu povinnosti poskytovatele spotřebitelského úvěru posoudit úvěruschopnost spotřebitele tak, že se věnuje jeho povinnostem při prověřování aktivní a pasivní stránky poměrů spotřebitele. Činí tak uvedením mnoha názorů z rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, v nichž se vyjádřil k významným otázkám, jež se týkají předmětné problematiky. Dále je pozornost věnována činnosti insolvenčního správce při přezkumu pohledávek z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru, kdy je po vymezení formálního a věcného přezkumu přihlášek pohledávek popsána zejména případná popěrná činnost insolvenčního správce ve vztahu k pohledávkám z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru. Tím je naplněn i další z vytyčených cílů práce. V závěru čtvrté kapitoly autor připomíná některá zjištění, která jsou formulována v této práci, a prezentuje závěry, k nimž dospěl v rámci statistického výstupu na základě informací dostupných v insolvenčním rejstříku, což také odpovídá poslednímu ze stanovených cílů práce.

V páté kapitole jsou nakonec předestřeny návrhy na změnu vyhlášky č. 191/2017 Sb. a zákona o spotřebitelském úvěru, které by podle názoru autora mohly přispět ke kultivaci poskytování spotřebitelských úvěrů.

²¹⁸ Tedy zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, starý zákon o spotřebitelském úvěru a zákon o spotřebitelském úvěru.

Seznam použitých zkratek

Zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru – zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru

Trestní zákoník (TZ) – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon o zaměstnanosti – zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Občanský soudní řád (OSŘ) – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon o cenách – zákon č. 526/1990 Sb., o cenách

Zákon o živnostenském podnikání – zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání

Zákon o české obchodní inspekci – zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci

Zákon o ochraně hospodářské soutěže – zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže)

Občanský zákoník (OZ) – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Starý občanský zákoník – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon o ochraně spotřebitele – zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele

Obchodní zákoník (ObchZ) – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon o spotřebitelském úvěru (ZSÚ16) – zákon č. 257/2016 Sb., zákon o spotřebitelském úvěru

Starý zákon o spotřebitelském úvěru (ZSÚ10) – zákon č. 145/2010 Sb., zákon o spotřebitelském úvěru

Insolvenční zákon (IZ) – zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

Oddlužovací novela – zákon č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Vyhláška č. 191/2017 Sb. – vyhláška č. 191/2017 Sb., o náležitostech podání a formulářů elektronických podání v insolvenčním řízení a o změně vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 121/2019 Sb. – vyhláška č. 121/2019 Sb., o materiálním vybavení a standardech výkonu funkce insolvenčního správce

Zákon o ochraně spotřebitele – zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele

Zákon o bankách – zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o spořitelních a úvěrních družstvech – zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o platebním styku – zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku

Zákon o rozhodčím řízení – zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů

Směrnice 87/102/EHS – směrnice Rady 87/102/EHS ze dne 22. prosince 1986 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru

Směrnice 2008/48/ES – směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS

Směrnice 2014/17/EU – směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010 Text s významem pro EHP

Nařízení č. 351/2013 Sb. – nařízení č. 351/2013 Sb., nařízení vlády, kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku a veřejných rejstříků právnických a fyzických osob a evidence údajů o skutečných majitelích.

Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 133/2012-OD-ST – instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 17. dubna 2013, č. j. 133/2012-OD-ST, kterou se upravuje jednotný postup podatelny při příjmu a ověřování datových zpráv a dokumentů v nich obsažených.

Zákon o insolvenčních správcích – zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2020. Velké komentáře, 2296 s. ISBN 978-80-7400-852-8,

ONDŘEJ, Jan a kol. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty.* Praha: C. H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty, 384 s. ISBN 978-80-7400-446-9,

HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. Velké komentáře, 2080 s. ISBN 978-80-7400-287-8,

SLANINA, Jan, JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel, WACHTLOVÁ, Lucie, FLÍDR, Jan. *Zákon o spotřebitelském úvěru: komentář.* V Praze: C. H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony, 882 s. ISBN 978-80-7400-645-6,

WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. *Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání.* Praha: Leges, 2022. Student (Leges), 400 s. ISBN 978-80-7502-602-6,

MORAVEC, Tomáš, KOTOUČOVÁ, Jiřina a kol. *Insolvenční zákon. 4. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2021, 1840 s. ISBN 978-80-7400-849-8,

SCHÖNFELD, Jaroslav a kol. *Transformace a restrukturalizace podniku.* V Praze: C. H. Beck, 2018. Beckova edice ekonomie, 464 s. ISBN 978-80-7400-690-6,

SMOLÍK, Petr. *Oddlužení v právním řádu ČR. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2016, 352 s. ISBN 978-80-7400-617-3,

RABAN, Přemysl. *Autorizovaní rozhodci nebo adjudikátoři? Je efektivně zajištěna spravedlnost ve spotřebitelských vztazích? Bulletin advokacie, 2010, č. 6. ISSN 1805-8280,*

HULMÁK, Milan. *Nový zákon o spotřebitelském úvěru. Právní rozhledy, 2010, č. 9. ISSN 1210-6410,*

RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo. 2., doplněné a upravené vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právní monografie. Wolters Kluwer ČR, 624 s. ISBN 978-80-7552-444-7,

SPRINZ, Petr, JIRMÁSEK, Tomáš, ŘEHÁČEK, Oldřich, VRBA, Milan, ZOUBEK, Hynek a kol. *Insolvenční zákon: komentář.* Praha: C. H. Beck, 2019. Velké komentáře, 1248 s. ISBN 978-80-7400-753-8,

VRBA, Milan, Oldřich ŘEHÁČEK, Jan ZŮBEK a Martin DIRHAN. *Vybraná judikatura z oblasti uplatňování pohledávek v insolvenčním řízení s komentářem.* Praha: Wolters Kluwer, 2020. Vybraná judikatura, 288 s. ISBN 978-80-7598-767-9.

VACEK, Lukáš. *Zákon o spotřebitelském úvěru. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2015, 448 s. ISBN 978-80-7478-8.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Kdo smí půjčovat peníze? Přísná pravidla ČNB přežil jen zlomek poskytovatelů úvěrů. AKTUÁLNĚ.CZ [online], 2. 1. 2019 [cit. 23. 4. 2022]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/seznam-oficialnich-nebankovnich-poskytovateluuveru-klesl-na/r~e64f72f6fd3c11e8af000cc47ab5f122/>,

Aktuální seznam nebankovních poskytovatelů spotřebitelského úvěru podle zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů [cit. 28. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/seznamy/Otevrena-data/>,

MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Odstranění vad přihlášek, sestavení seznamu přihlášek* [online], 18. 2. 2021 [cit. 20. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.insolvenční-zákon-komentář.cz/?uniqueid=mRRWSbk196FNf8-jVUh4Eltu6PFetumJs0KVDbHZYzsNj30y5PkdA§ion=33>,

PODANÝ, Jan a Jana KAJZROVÁ. *K posuzování úvěruschopnosti spotřebitele.* Advokatnidenik.cz [online], 26. 6. 2020 [cit. 20. 12. 2022]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/06/26/k-posuzovani-uveruschopnosti-spotrebitele/>,

ŠUCHMAN, Jaroslav. *K novému zákonu o spotřebitelských úvěrech, aneb je stále ještě evropský spotřebitel „informovaný, pozorný a opatrný“?* Epravo.cz [online], 6. 4. 2011 [cit. 18. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-novemu-zakonu-o-spotrebiteleskych-uverech-aneb-je-stale-jeste-evropsky-spotrebitel-informovany-pozorny-a-opatrný-72729.html>,

Ústavní soud České republiky. *Dopady uplatnění neplatné rozhodčí doložky před a po 11. 5. 2011 a otázka promlčení pohledávky z úvěrové smlouvy ve světle dobrých mravů.* usoud.cz [online], 11. 6. 2019 [cit. 22. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/aktualne/dopady-uplatneni-neplatne-rozhodci-dolozky-pred-a-po-11-5-2011-a-otazka-promlčení-pohledavky-z-uverove-smlouvy-ve-svetle-dobrych-mravu>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník,

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti,

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád,

Zákon č. 526/1990 Sb., o cenách,

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání,

Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelských úvěrů,

Zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci,

Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže),

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník,

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele,

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník,
Zákon č. 257/2016 Sb., zákon o spotřebitelském úvěru,
Zákon č. 145/2010 Sb., zákon o spotřebitelském úvěru,
Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon),
Zákon č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
Vyhláška č. 191/2017 Sb., o náležitostech podání a formulářů elektronických podání v insolvenčním řízení a o změně vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů,
Vyhláška č. 121/2019 Sb., o materiálním vybavení a standardech výkonu funkce insolvenčního správce,
Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele,
Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku,
Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů,
Směrnice Rady 87/102/EHS ze dne 22. prosince 1986 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru,
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS,
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010 Text s významem pro EHP,
Nařízení č. 351/2013 Sb., nařízení vlády, kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku a veřejných rejstříků právnických a fyzických osob a evidence údajů o skutečných majitelích,

Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 17. dubna 2013, č. j. 133/2012-OD-ST, kterou se upravuje jednotný postup podatelny při příjmu a ověřování datových zpráv a dokumentů v nich obsažených.

4. Seznam použité judikatury

Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. 3. 2020, ve věci C-679/18,

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 11. 6. 2019, sp. zn. II. ÚS 996/18,

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 23. 6. 2020, sp. zn. II. ÚS 645/20,

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 6. 10. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 3/20,

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2895/99,

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. 29 ICdo 7/2013,

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 29 ICdo 31/2013,

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 29 ICdo 1/2012,

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 7. 2018, sp. zn. 33 Cdo 2178/2018,

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 8. 2018, sp. zn. 29 ICdo 88/2016,

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 10. 2018, sp. zn. 29 ICdo 72/2016,

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 1. 2019, sp. zn. 29 ICdo 4/2017,

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 33 Cdo 201/2018,

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 4 Tdo 238/2019,

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 6. 2020, sp. zn. 29 ICdo 21/2018,

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 23 ICdo 56/2019,

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 (R 121/2011),

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 29 NSČR 16/2011,

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 29 NSČR 63/2011 (R 34/2014),

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 9. 2016, sp. zn. 29 ICdo 55/2014,

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 8. 2017, sp. zn. 29 ICdo 115/2017,

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 1. 2019, sp. zn. 29 ICdo 144/2017,

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 4. 2020, sp. zn. 29 NSČR 118/2019,

Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 1 As 30/2015,

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 3. 2022, č.j. 102 VSPH 709/2021-73,
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 8. 2010, č.j. 1 VSPH 712/2010-P56-10,
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 10. 2020, č.j. 102 VSPH 339/2020-40,
Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 1. 9. 2020, sp. zn. 4 ICm 3155/2019,
Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 29. 4. 2020, sp. zn. 42 ICm 524/2020,
Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 9. 11. 2022, sp. zn. KSPH 68 INS 10639/2021.

5. Seznam ostatních zdrojů

Vládní návrh na vydání zákona občanský zákoník [online]. Ministerstvo spravedlnosti. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, květen 2011 [cit. 21. 4. 2022]. 1144 s. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71122&pdf=1>,

Vládní návrh na vydání zákona o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, únor 2010 [cit. 2. 12. 2022]. 127 s. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=61108&pdf=1>,

Vládní návrh na vydání zákona o spotřebitelském úvěru [online]. Ministerstvo financí. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, prosinec 2015 [cit. 5. 12. 2022]. 482 s. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=124545>,

Vládní návrh na vydání zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony [online]. Ministerstvo financí. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, červen 2018 [cit. 17. 12. 2022]. 850 s. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=135866>,

<https://isir.justice.cz/isir/common/index.do>.

Seznam grafů

Graf 1: Přihlášené pohledávky v insolvenčním řízení, ve kterém je způsobem řešení dlužníkov úpadku oddlužení	s. 58
Graf 2: Přihlášené pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru	s. 59
Graf 3: Přihlášené vykonatelné pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru	s. 59
Graf 4: Přihlášené nevykonatelné pohledávky z titulu smlouvy spotřebitelském úvěru	s. 60
Graf 5: Přihlášené nevykonatelné pohledávky z titulu smlouvy o spotřebitelském úvěru popřené IS	s. 60

Posouzení úvěruschopnosti spotřebitele v insolvenčním řízení

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá povinností věřitele posoudit úvěruschopnost spotřebitele s odbornou péčí před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru nebo změnou takové smlouvy, jež spočívá ve významném navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru, kladenou na poskytovatele spotřebitelského úvěru zákonem č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru, nebo zákonem č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru. Zakotvení této povinnosti ve zmíněných zákonech je jedním z projevů ochrany spotřebitele v našem právním řádu. Primárním cílem této povinnosti totiž je chránit spotřebitele, u něhož ve srovnání s poskytovateli spotřebitelského úvěru jistě absentují odborné, zejména právní a ekonomické znalosti, zkušenosti z oblasti poskytování spotřebitelských úvěrů nebo materiální a personální vybavení, před nepřiměřeným a neváženým zadlužováním. Předlužování domácností negativně ovlivňuje nejen samotného spotřebitele jako jednotlivce, na kterého negativní důsledky dopadají existenčně, ale také Českou republiku jako stát, a nakonec i věřitele ze smluv o spotřebitelském úvěru. Tedy i tito jsou v konečném důsledku regulací a dodržováním povinnosti poskytovatelů posoudit úvěruschopnost spotřebitele chráněni.

V této práci je kladen důraz na přezkumnou činnost insolvenčního správce, která se týká pohledávek věřitelů ze smluv o spotřebitelském úvěrů. Zákon povinnost posoudit úvěruschopnost spotřebitele s odbornou péčí nevynechává kazuisticky, a proto je třeba některé sporné otázky výkladu zákona ponechat na rozhodnutí soudů vyšších stupňů. Ta jsou postupně doplňována a jejich závěry autor v práci respektuje. Důsledkům v insolvenčním řízení při nesplnění povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele je v této práci věnována zvláštní pozornost.

Celá práce je členěna na pět kapitol, úvod a závěr. První dvě kapitoly obeznamují čtenáře se základními pojmy a instituty, které jsou dále používány ve celé práci, a ve třetí kapitole jsou pak porovnávány tři podstatné zákonné úpravy, jež se týkají poskytování spotřebitelských úvěrů. Čtvrtá kapitola se jako nosná kapitola zaměřuje na povinnost poskytovatelů spotřebitelských úvěrů posoudit úvěruschopnost spotřebitele a také na případné negativní následky plynoucí pro věřitele pohledávky ze smlouvy o spotřebitelském úvěru, před jejímž uzavřením tato povinnost splněna nebyla, v insolvenčním řízení, tedy zejména popření takové pohledávky insolvenčním správcem z důvodu neplatnosti smlouvy o spotřebitelském

úvěru pro nesplnění poskytovatelovy povinnosti posoudit úvěruschopnost. Ve čtvrté kapitole jsou dále uvedeny závěry, které se týkají zkoumané problematiky a které vycházejí ze statistických dat získaných autorem na základě veřejně dostupných informací v insolvenčním rejstříku. V páté kapitole se autor práce zamýšlí nad možnými změnami platné právní úpravy.

Klíčová slova: Spotřebitelský úvěr, posouzení úvěruschopnosti spotřebitele, insolvenční řízení

Assessment of the creditworthiness of a consumer in insolvency proceedings

Abstract

This diploma thesis deals with a creditor's obligation to assess a consumer's creditworthiness with due professional care before concluding a consumer credit agreement, or alternatively amending such an agreement consisting of a significant increase in the total amount of consumer credit imposed on the consumer credit provider by Act No. 145/2010 Coll., on consumer credit, or Act No. 257/2016 Coll., on consumer credit. Enshrining this obligation in the aforementioned laws is one of the manifestations of consumer protection in our legal system. The primary goal of this obligation is to protect the consumer, who, compared to consumer credit providers, certainly lacks professional, and in particular legal and economic, knowledge and experience in the field of consumer credit provision, as well as being materially and personally equipped as regards disproportionate and reckless borrowing. Over-indebting of households negatively affects not only the consumer as an individual, on whom the negative consequences fall existentially, but also the Czech Republic as a state, and ultimately also creditors from consumer credit contracts, i.e. ultimately they are also protected by regulation and compliance with the obligation of providers to assess the consumer's creditworthiness.

In this thesis, the emphasis is placed on the review activity of the insolvency administrator regarding creditors' claims from consumer credit contracts. The law does not define the obligation to assess the consumer's creditworthiness with professional care on a case-by-case basis, and some disputed questions of the interpretation of the law must therefore be left to the decisions of higher courts, which are gradually supplemented, and whose conclusions the author respects in the thesis. In this thesis, special attention is paid to the consequences in insolvency proceedings of failure to fulfil the obligation to properly assess the creditworthiness of the consumer.

The entire thesis has been divided into 5 chapters, with an introduction, and a conclusion. The first two chapters aim at familiarizing the reader of this thesis with the basic relevant concepts and institutes, and the third chapter compares 3 significant legal provisions related to the provision of consumer loans. The fourth chapter is the core supporting chapter, which focuses on the obligation of consumer credit providers to duly assess the

consumer's creditworthiness, and also on the possible negative consequences for the creditor in a claim for insolvency proceedings, based on a consumer credit agreement, before the conclusion of which this obligation was not fulfilled, i.e. in particular, the denial of such a claim by the insolvency administrator due to the invalidity of the consumer loan agreement for failure to fulfil the provider's obligation to properly assess the creditworthiness. In the fourth chapter, the conclusions related to the researched issue are presented, which are based on statistical data obtained by the author, based on publicly available information in the insolvency register. In the fifth chapter, the author of the thesis reflects on possible changes to the applicable legislation.

Key words: Consumer credit, assessment of consumer creditworthiness, insolvency proceedings